

gazete duvar
kitaP.

**Gaflet,
Metis Yayınları'ndan...**

SAYI: 77 YIL: 2

1980...

Güney Kore'den bir çocuk geliyor!

Sene 1980... Bir çocuk geliyor!

8

**Medyada 'öteki'nin 'ötekisi'ne
dönüştürülenler**

Ali Bulunmaz

14

**Mustafa Orman: Yapay bir unutmama
hastalığına yakalanmışız**

Hüseyin Bul

22

Edebiyatın cinsiyetçi sınır uçları

İrem Uzunhasanoğlu

35

**Soykırım rahip Gomidas'ı nasıl
etkiledi?**

Serdar Korucu

42

**Bizans'tan Tanzimat'a İstanbul:
Constantinople**

Orbay Soydan

49

**Etkinlik - Yeni Çıkanlar - Çok
Okunanlar**

Sayı: 77 | Ekim 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Katkıda BulunanlarSoner Sert, Ali Bulunmaz, Hüseyin Bul,
İrem Uzunhasanoğlu, Serdar Korucu,
Orbay Soydan**Yönetim Yeri:**

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

2016 yılında, et tüketmeyi bırakan ve bu eylemi sonrası insan barbarlığına karşı koymaya çalışan bir kadının hikâyesini anlattığı Vejetaryen ismini verdiği romanıyla Uluslararası Man Booker Ödülü'nü kazanan Güney Koreli yazar Han Kang'ın yeni kitabı Çocuk Geliyor, Göksel Türközü'nün çevirisiyle, geçtiğimiz günlerde April Yayınları tarafından yayımlandı. 1980 yılında Gwangju, Kore'de meydana gelen olayları, ayaklanmaya katılan on beş yaşında bir çocuğu odağına alarak anlatan yazar, biçimsel yaklaşımı ile dikkat çekiyor. Bu sayımızda kapağımıza taşıdığımız Çocuk Geliyor'u Soner Sert kaleme aldı.

Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban'ın derlediği "LGBTİ Bireyler ve Medya" İletişim Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Çalışma, LGBTİ ve medya ilişkisini çeşitli açılardan incelerken, medyanın ötekileştirici söylemlerini de eleştirel bir açıyla masaya yatırıyor. Ali Bulunmaz inceledi.

Mustafa Orman'ın ilk kitabı "Derdin İncinmesin"den farklı olarak uzun öykülerden oluşan son öykü kitabı "Ovada Paldır Küldür" okurla buluştu. Hüseyin Bul, "Sözcüklerle toplumun fotoğrafını çekiyorum" diyen Orman ile "Ovada Paldır Küldür"ü ve öykülerinden yola çıkarak hafıza kavramını konuştu.

Gomidas Vartabed bugün Ermeni dünyası için tartışmasız simge bir isim. Klasik Ermeni müziği denildiğinde akla ilk gelen isimlerden. Rita Soulahian Kuyumjiyan ise bu bilinen Ermeni ikonunun daha az konuşulan, daha az dile getirilen bir yanının izini sürüyor çalışmasında. Ermeni aydınının hastalığını hem biyolojik hem psikanalitikpsikolojik açıdan araştırıyor. Serdar Korucu kaleme aldı.

'Gaflet' kelimesinin dalgınlıktan 'iğfal'e değin bütün katmanlarını araştıran, feminist değerler üzerinden edebi metinlerdeki türlü gaflet biçimlerinin altını çizmek isteyen bir yaklaşımla kurulan "Gaflet-Modern Türkçe Edebiyatın Cinsiyetçi Sınır Uçları" kitabı Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim derlemesiyle okurla buluştu. İrem Uzunhasanoğlu, Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim ile kitabı, toplumsal cinsiyeti ve edebiyatın ataerkilden dışarı çıkma çabasını konuştu.

Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban'ın derlediği "LGBTİ Bireyler ve Medya" İletişim Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Çalışma, LGBTİ ve medya ilişkisini çeşitli açılardan incelerken, medyanın ötekileştirici söylemlerini de eleştirel bir açıyla masaya yatırıyor.

Skarlatos Byzantios'un üç ciltlik başyapıtı Constantinople İstos Yayınları tarafından yayımlandı. Orbay Soydan, kitabın çevirmeni Koç Üniversitesi Öğretim Görevlisi Haris Theodorelis Rigas ile konuştu.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Sene 1980... Bir çocuk geliyor!

Güney Koreli yazar Han Kang'ın yeni kitabı Çocuk Geliyor, okurla buluştu. Han Kang, bu destansı anlatısında ölüm, militarizm, faşist diktatörlük ve insan hakları üzerine etkileyici bir hikâye anlatıyor.

Soner Sert

2016 yılında, et tüketmeyi bırakan ve bu eylemi sonrası insan barbarlığına karşı koymaya çalışan bir kadının hikâyesini anlattığı Vejetaryen ismini verdiği romanıyla Uluslararası Man Booker Ödülü'nü kazanan Güney Koreli yazar Han Kang'ın yeni kitabı Çocuk Geliyor, Göksel Türközü'nün çevirisiyle, geçtiğimiz günlerde April Yayınları tarafından yayımlandı. 1980 yılında Gwangju, Kore'de meydana gelen olayları, ayaklanmaya katılan on beş yaşında bir çocuğu odağına alarak anlatan yazar, biçimsel yaklaşımı ile dikkat çekiyor.

Peki, kitlesel eylem tarihine adını yazdıran Gwangju Ayaklanması nasıl gerçekleşti?

Başkan Chung-Hee'nin suikast ile öldürülmesinden sonra, yönetime el koyan silahlı kuvvetlere ve onun temsilcisi olarak cisimleşen Chun Doo-hwan'a karşı Gwangju kentinde ayaklanan Jeonnam Üniversitesi öğrencilerinin protestoları çok geçmeden kitleselleşir. Zira eylemlerde gözaltına alınan öğrenciler işkencelere, sorgusuz sualsiz ölümlere ve toplu katliamlara maruz kalmıştır. Kaldı ki, iktidarı ele geçiren Doo-hwan, ordunun gücünden faydalanarak o vakit sürmekte olan işçi eylemlerini ve öğrenci hareketini bastırmaya ve yok etmeye çalışır. Bütün bu anti-demokratik uygulamalar, Gwangju kentinde ciddi bir direnişin başlamasına sebep olur. Bir grup silahlı militanın da içinde olduğu direnişçiler, askerler tarafından bastırılmaya çalışılır. Barışçıl gösteri yapan çok sayıda insanın da bulunduğu kitle, ellerinde hiçbir yaralayıcı madde bulunmamasına rağmen, katliama maruz kalır. Sayısı bugün bile bilinmeyen yüzlerce insan hayatını kaybeder, binlercesi de yaralanır. 18 – 27 Mayıs 1980 günleri arasında gerçekleşen bu olay Gwangju Demokrasi Ayaklanması olarak tarihe geçer.

“

Barışçıl gösteri yapan çok sayıda insanın da bulunduğu kitle, ellerinde hiçbir yaralayıcı madde bulunmamasına rağmen, katliama maruz kalır. Sayısı bugün bile bilinmeyen yüzlerce insan hayatını kaybeder, binlercesi de yaralanır. 18 – 27 Mayıs 1980 günleri arasında gerçekleşen bu olay Gwangju Demokrasi Ayaklanması olarak tarihe geçer.

Gwangju Demokrasi Ayaklanması

Yazar olayların cereyan ettiği günlerde, bir hastane olarak kullanılan Gwangju Ticaret Odası'nda tüm gün sağa sola koşuşturan, yaralı ve ölümlerin geliş saatlerini, fiziksel özelliklerini, mümkünse de isimlerini kayıt defterine yazıp zapta geçiren on beş yaşındaki Dongho'yu odağına alarak hikâyesine başlar. Çocuk yaşta olmasına rağmen, onun yaptığı fedakârlığı, direniş ruhunu özümseyip sahiplenmesini ve bir yetişkin gibi davranmasını psikolojik tahliller ve kurgu gücü ile hissettirmeye çalışan Han Kang, ikinci tekil anlatımı da kullanarak okurda bir özdeşlik yaratmaya gayret eder. Sıkıyönetim ilan eden ve kendi halkına karşı bir soykırım planlayan askerlerin eli kulağındadır ve protestocuları barındıran Ticaret Odası basıldı, basılacaktır.

SAVAŞIN KAHREDİCİLİĞİ ÜZERİNE DESTANSI BİR HİKÂYE...

Gitmesi istenilmesine rağmen Dongho, direnir. Mekândan ayrılmaz. Sonraki bölümlerde ise yazar,

anlatım dilini değiştirerek bir ölünün ruhundan, olayların etkilendiği başka insanların ağzından birinci ve ikinci tekil anlatımı kullanarak ölüm üzerine, militarizm ve faşist diktatörlük üzerine, insan hakları üzerine, bu etkileyici hikâyesini aktarır. Ölülerin, büyük çukurlar kazılarak askerler tarafından üst üste yığıldığı ve çöp muamelesi gördüğü 1980 Koresi'nde yazar, savaşın kahrediciliğine dair destansı bir hikâye anlatırken, barışı ve yaşamı kutsar. Bu anlatım, devlet tarafından katledilen ve cesetleri yok edilen çocukların annelerinin çığına değin uzanır. Öğrencilerin ve işçilerin periyodik olarak öldürüldükleri, en ufak muhalif bir sesin bile görünür olmadığı ortamda tıpkı Plaza de Mayo İnsanları, tıpkı Cumartesi Anneleri (İnsanları) gibi Koreli gençlerin anneleri de sokağa çıkarmaya, başta devlet başkanı olmak üzere yöneticileri protesto etmeye başlar. Bu kez kolluk kuvvetlerinin hışmını onlar üzerlerine çeker.

Çocuk Geliyor, Han Kang, çev: Göksel Türközü, 168 syf., April Yayınları, 2019.

Yazarın, kurmaca mı bilinmez, kitabında bu katliamla olan kişisel karşılaşmasını anlatırken, vicdanının peşine takılıp gitmesi ve “kurcaladıkça” önüne yeni bilgiler çıkması ise belli ki romanı kaleme almasını sağlayan hislere sebep olur.

Dünyanın öbür ucunda meydana gelen bir olgunun, bu topraklarda yaşanan benzer meselelerle aynı şekilde gerçekleşmesi ve sonuçlarının aynı olması, aynı çözümsüzlük hissi, kalp ağrısı ve öfke ile karşılık bulması ve bu tarihsel hadisenin sanki buradan bir yazarın kaleminden çıkmışçasına ilgi ile okunması ziyadesiyle sarsıcı. İnsanın, keşke bunlar hiç yaşanmasaydı da, bu romanlar çıkmasıydı, diyesi geliyor!

Medyada 'öteki'nin 'ötekisi'ne dönüştürülenler

Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban'ın derlediği "LGBTİ Bireyler ve Medya" İletişim Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Çalışma, LGBTİ ve medya ilişkisini çeşitli açılardan incelerken, medyanın ötekileştirici söylemlerini de eleştirel bir açıyla masaya yatırıyor.

Ali Bulunmaz

Türkiye’de medyanın önemli bir bölümünün “özgürlük”, “seçim”, “tercih” gibi kavramlara ve sözcüklere şüpheyle yaklaştığı, dahası sektörde bunların birer sansür ve otosansür nedeni sayıldığı ortada. LGBTİ bireyler söz konusu olduğunda, bahsi geçen kavramların kısıtlılığı katmerleniyor, hatta onlara saldırılar baş gösteriyor.

Türkiye’de medyanın büyük bölümü âdeta bir kara delik gibi insan haklarını, hukuku, evrensel değerleri ve eşitliği yutarken muhafazakâr-nobran bir dille toplumdan aldığı ayrımcılığı, cinsiyet eşitsizliğini ve aşağılayıcı söylemi yeniden topluma zerk ediyor. Söz konusu öfke ve ayrımcılık en başta LGBTİ bireylere yöneltiliyor.

Dilde başlayan, jest ve mimiklerle süren, fiili saldırılarla tavan yapan bu ayrımcılığın ve şiddetin en önemli kaynaklarından medyada, cinsel yönelim ve kimlikleri nedeniyle iş bulamayan ve işine ilk son verilen LGBTİ bireyler, sokakta da benzer bir muameleye maruz kalıyor. Medyanın büyük bölümüne yayılan ve LGBTİ bireyleri hedef hâline getirip nefret doğuran söylem, toplumdaki ahlak kumkumalarını ve şiddete eğilimli kişileri de harekete geçiriyor.

Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban’ın yayına hazırladığı kolektif çalışma LGBTİ Bireyler ve Medya’da, sadece adı geçen sorunlar irdelenmiyor, meselenin kökenine ve sonuçlarına dair belirlemelere de yer veriliyor.

NEFRET SÖYLEMİ Mİ, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ MÜ?

Türkiye’de medyanın önemli bir bölümünün “özgürlük”, “seçim”, “tercih” gibi kavramlara ve sözcüklere şüpheyle yaklaştığı, dahası sektörde bunların birer sansür ve otosansür nedeni sayıldığı ortada. LGBTİ bireyler söz konusu olduğunda, bahsi geçen kavramların kısıtlılığı katmerleniyor, hatta onlara saldırılar baş gösteriyor. Bunun ilk ve en önemli nedeni, LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık. Sonrası çorap söküğü gibi geliyor: Hedef gösterme, hakaret, cinayet...

Medyanın dili ve söylemini sokaktan bağımsız düşünmek imkânsız; ikisi arasındaki etkileşim, LGBTİ bireyleri “marjinal”, “hastalıklı”, “sapkın” ve “anormal” görüp gösterme alışkanlığını pekiştirirken İnceoğlu ve Çoban buna, medyadaki çalışma ortamında karşılaşılan ayrımcılığı, nefret söylemini ve “ötekileştirmeyi” de ekliyor. İkili, LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığı ve nefret söylemini, etkisini artıran “ideolojik şiddet” diye nitelerken buna eklenen LGBTİ bireyleri cinsiyetsizleştirme çabası ise şiddeti perçinliyor. Queer kavramını yok sayma da çabası.

İnceoğlu ve Çoban’a göre bütün bunlarda hızla muhafazakârlaşan medyanın rolü yadsınamaz. Hatta günümüzde nefret söyleminin daha fazla olağanlaştırılması, yine bu “ötekileştirici” yaklaşımla bağlantılı. Kısacası, ifade özgürlüğü ve nefret söylemi arasında belli belirsiz bir çizgi çekilmiş durumda. İnceoğlu, buradan hareketle meselenin derinine iniyor: “Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası. Nefret suçunun önünü açar, hatta teşvik eder. Birbirinden ayrı şeyler olsalar da sonuçta birbirini besliyorlar. Kendini her zaman kin ve öfke dolu ifadelerle ortaya koymadığı ve hatta zaman zaman, gayet mantıklı ve normal görüldüğü için nefret söylemini teşhis etmek kolay olmayabilir. Diğer yandan, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki sınırın çok tartışmalı bir konu olduğunu görüyoruz. Bir söylemin nefret kapsamına girdiğini iddia ettiğiniz yerde, ifade özgürlüğü ihlali konusunda eleştiriler de gündeme geliyor.”

‘HALKIMIZ NE DER?’

Nefret söylemiyle başlayıp nefret suçuna varan ifadeler, haberlerde ve yorumlarda aşağılayıcı ve nesne-

“

“Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası. Nefret suçunun önünü açar, hatta teşvik eder. Birbirinden ayrı şeyler olsalar da sonuçta birbirini besliyorlar. Kendini her zaman kin ve öfke dolu ifadelerle ortaya koymadığı ve hatta zaman zaman, gayet mantıklı ve normal görüldüğü için nefret söylemini teşhis etmek kolay olmayabilir...”

“

**Şahinde Yavuz,
“kültürel ajan”
dediği medyada var
olan kalıp yargıların
ötesinde, LGBTİ
bireylerin kendisiyle
özdeşleştireceği
karakter bulamadığını
belirtirken buna,
magazin malzemesine
dönüştürülüp
tüketim nesnesi
hâline getirilenleri de
ekliyor.**

leştirici biçimde hemen her gün yer veriliyor. Başka bir deyişle medyanın büyük bir bölümündeki ayrıştırıcı dil, “şiddetin altyapısını hazırlıyor.”

Bilinçaltındaki “bizden farklı olan kötüdür” kodlaması haberle, yorumla, iş ortamındaki tutum ve davranışlarla dışavurulurken İnceoğlu’nun dediği gibi “medya, hâkim ideolojinin yeniden üretilmesinde” önemli bir rol oynuyor: “Gerçekten LGBTİ bireylerin medyada temsili bazen oldukça sorunlu. Homofobik ve cinsiyetçi ataerkil yapının medyaya yansması olarak özetleyebileceğimiz bu sunum çerçevesinde, genelde LGBTİ bireyler cinsellikle ve suçla özdeşleştirilip cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri ön plana çıkarılarak zaman zaman da karikatürize edilerek haberleştiriliyor. Bir yandan ötekileştirilirken diğer yandan ‘haz veya merak nesnesi’ olarak sunuluyorlar.”

Şahinde Yavuz, “kültürel ajan” dediği medyada var olan kalıp yargıların ötesinde, LGBTİ bireylerin kendisiyle özdeşleştireceği karakter bulamadığını belirtirken buna, magazin malzemesine dönüştürülüp tüketim nesnesi hâline getirilenleri de ekliyor.

Güliden Gürsoy Ataman ve Hakan Ataman ise ilk Onur Yürüyüşü’nün yankılarından yola çıkarak medyanın LGBTİ bireyleri haberleştirme alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerin haber metinlerine sızmasını, “solunan ideolojik hava” yani heteroseksizm ve homofobi bağlamında incelerken şunu söylüyor: “Halkımız ne der?” gibi kaygılarla eşcinsellerle ilgili meseleleri görmezden gelmek ve haberleştirmemek yaygın heteroseksizmin, medya çalışanları ve medya kurumlarındaki bir görünümüdür.”

ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR VE EYLEMLER

Gezi Direnişi'nden sonra toplumun daha geniş kesimlerine ulaşma fırsatı yakalayan LGBTİ bireyler, Sinan Aşçı'nın da hatırlattığı gibi sosyal medya mecralarındaki örgütlülüğüyle hem derdini anlatma olanağı buldu hem de ifade özgürlüğünün alanını genişletti. Bu alanda geliştirilen yeni eylemler ise konuyla ilgili alternatif yaklaşımlar ürettiği gibi zihinlerdeki perdeyi kaldırma fırsatı yarattı. Neyir Zerey ve Mehmet Akın, bunların birinden bahsetmiş: "#dağılıyoruz eylemliliği ile Türkiye'de ana akım medyanın sahip olduğu sınırlı bakış açısının ve kimi zaman polisin gözüyle şekillendirilen yaklaşımının önüne geçilmesinin yanında, uluslararası medyanın LGBTİ+'lara ilişkin haberleştirmelerde oryantizmle harmanlanmış yaklaşımını da durdurmayı başardı."

Tabii çoğunlukla böyle olumlu gelişmeler yaşanmıyor; Burcu Karakaş'ın, Hande Kader cinayetiyle ilgili yazısı, LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığı, nefreti ve şiddeti hatırlatıyor. Üstelik bu olayın haberleştirilmesi de medya-LGBTİ bireyler ilişkisi bağlamında, daha doğrusu LGBTİ bireylerin medyadaki görünürlüğüne dair önemli veriler sunuyor.

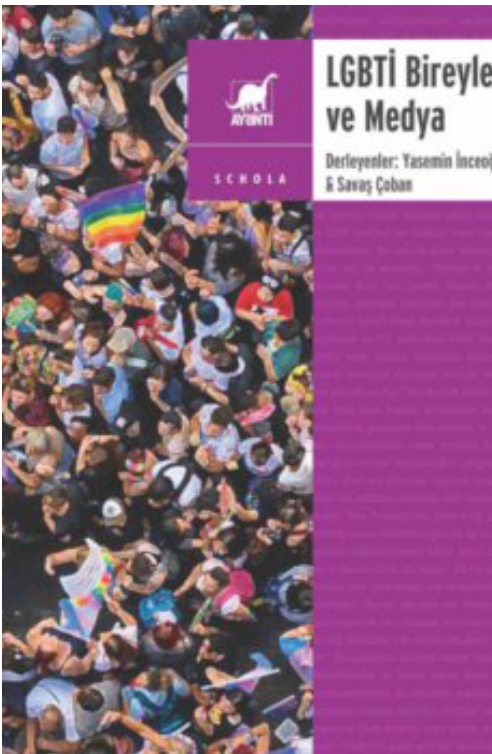

İNSANLARIN BAŞINA NE GELİYORSA ERKEKLİKTE GELİYOR'

Hande Kader ve diğer LGBTİ bireyler, Tuğrul Eryılmaz'ın dediği gibi "saldırıya uğrayan azınlığın birer üyesi." Eryılmaz'ın, medyadaki önyargı ve ayrımcılık eleştirisi kadar, LGBTİ bireylerin örgütlenmesine ilişkin fikirleri de önemli. Elbette eleştirilerinden en büyük payı toplumun geneli alıyor: "İnsanların başına ne geliyorsa erkeklikten geliyor. Ancak erkeklikleri inciniyorsa umursuyorlar (...) Türkiye'nin siyasal iklimi, on yıllardır yaşadığımız gibi erkek ve otoriter olduğu sürece bunun dışında kalan herkes acı çekmeye devam edecek."

LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığın, nefret söyleminin ve şiddetin medya, toplum ve hukuk ayağı var. Fakat her şeyden önce mesele zihinlerde şekilleniyor, sonra dile yansıyor ve ardından sokakta gezinmeye başlıyor.

Konunun, medya tarafına odaklanan yazılardan oluşan kitap, LGBTİ bireylerin 'öteki'nin 'ötekisi' hâline getiriliş sürecini ortaya koyuyor aslında. Kısacası çalışmada, LGBTİ bireylere yönelik 'ötekileştirme' ve nefret söyleminin politik, hukuki, psikolojik, toplumsal ve patolojik yanları, medyanın dili ve söylemi bağlamında inceleniyor.

LGBTİ Bireyler ve Medya, Derleyen: Yasemin İnceoğlu & Savaş Çoban, 432 syf., Ayrıntı Yayınları, 2019.

Mustafa Orman: Yapay bir unutmama hastalığına yakalanmışız

Mustafa Orman'ın ilk kitabı "Derdin İncinmesin"den farklı olarak uzun öykülerden oluşan son öykü kitabı "Ovada Paldır Küldür" okurla buluştu. "Sözcüklerle toplumun fotoğrafını çekiyorum" diyen Orman ile "Ovada Paldır Küldür"ü ve öykülerinden yola çıkarak hafıza kavramını konuştuk.

Hüseyin Bul

Mustafa Orman'ın Ovada Paldır Küldür öykü kitabı Derdin İncinmesin kitabından biraz farklı, az benzer, çokça kendini ayıran özellikleriyle Novella'ya göz kırpan uzun üç öyküden oluşan bir eser. Kitabı bitirdiğinizde damağınızda acımsı bir tat, boğazınızda ayva büyüklüğünde bir yumru, gözlerinizin kıyısında unuttuğunuz insanlığınızı hatırlatan kurumuş gözyaşının derin izi kalıyor desek abartmış olmayız. Yazar, üç öyküyü aynı coğrafyanın en unutulmuş köşesine denk getirmeyi ustalıkla başarıyor.

Mustafa Orman'la Ovada Paldır Küldür kitabı üzerine ve hayata dair sohbet ettik.

Öncelikle çok hoşuma giden bir tespitle başlamak istiyorum. 'Her şeyi görüp kolladığını, dengede tuttuğunu söyleyen zamanın sahibine içten içe yakarmaları çoğalıyor.' Zamanın sahibi güzel bir söylem, nedir, kimdir bu zamanın sahibi?

Eduardo Galeano bir söyleşisinde, "Sözcüklerle resim yapıyorum," demişti. Sanırım ben de sözcüklerle toplumun fotoğrafını çekiyorum. Fotoğraf karesine girmeyen bir sürü ayrıntı olabilir, ama fotoğrafa giren keskin ve net ayrıntılar, toplumun gerçek olmayan yüzüyle birlikte gerçek yüzünü de gösteriyor. Bu nedenle, deklanşöre basarken kimin nerede durduğunu, nasıl hareketlerde bulunduğunu, ne yapmak istediğini kestirmekle birlikte bir keskinliğin içinde yer almayan diğer yüzünü de bir nesneyle, genel geçer birkaç bakışla yansıtmaya çalışıyorum. Birbirimizi kurduğumuz cümleler toplamıyla tanıyoruz. Ve bu cümlelerin bir araya gelmesiyle birbirimizi tartıyoruz. Zamanın sahibi de burada bir tartı görevindedir. Herkesin zorlandığında, sıkıştığında başvurduğu bir tartı. Geleneksel olan, olmayan ya da bir inanışın olduğu bütün toplumlarda kurulabilecek en makul

“

Birbirimizi kurduğumuz cümleler toplamıyla tanıyoruz. Ve bu cümlelerin bir araya gelmesiyle birbirimizi tartıyoruz. Zamanın sahibi de burada bir tartı görevindedir. Herkesin zorlandığında, sıkıştığında başvurduğu bir tartı.

“

Neticede eyleme dönüşmeyen çoğu şey sakattır; adil güç diye tabir ettiğiniz şey gibi. Adil bir güç var mı, çok emin değilim, ama insanların inandığı bir adalet duygusu var, eninde sonunda konuşmaya başlayan, eyleme geçen bir güç. İnsanların birbiriyle olan hesaplaşmalarını başka bir insan gelip tamamlayabilir.

cümlelerden biridir. Bu toplumda da zamanın sahibi Allah olarak geçiyor. Çünkü Allah, her daim bir sığınmayı, bir yakarmayı beraberinde getirir.

Mahcup İnsanlar Geçti öyküsünde Rıza'nın bacaklarının kesik olduğunu, yarım insan olduğunu birkaç yerde belirtiyorsunuz, acaba okuyucuya da bir hayal gücü, düşünme payı bırakılsaydı daha mı iyi olurdu?

Bana öyle geliyor ki, sabitlenmiş olan bir şeyi, başka bir biçimde ya da uzatarak anlatmak meseleden uzaklaşma riskini de doğuruyor. Bu yüzden ruhsal durumu daha iyi kazıyabilmek için fiziksel eksikliği önceden belirtmem gerekiyordu. Dediğiniz şekilde de olabilirdi elbette, ama esasında konu yine tercih meselesine dönüşüyor. Okuyucunun hayal gücünü nerede kullanacağına hiç bir zaman akıl erdiremeyiz, erdiremeyeceğiz de sanırım. Ki masada oturup yazarken hiçbir zaman okuyucuyu işin içine katmadım.

Aynı öyküde geçmişle övünen, şimdiki zamanda kendine duvarlar örerek kendini hapseden Rıza nedense hiç kendini sorgulamıyor. Ve öyküye hâkim olan duygu, etme bulma dünyasının mantığı hâkim. Şimdi fark ettim, Dağda yel sesi var öyküsünde de aynı duygunun, alma başkasının ahını çıkar aheste aheste, düşüncesi hâkim. Bizim dışımızda adil bir güç mü var?

Neticede eyleme dönüşmeyen çoğu şey sakattır; adil güç diye tabir ettiğiniz şey gibi. Adil bir güç var mı, çok emin değilim, ama insanların inandığı bir adalet duygusu var, eninde sonunda konuşmaya başlayan, eyleme geçen bir güç. İnsanların birbiriyle olan hesaplaşmalarını başka bir insan gelip tamamlayabilir.

Rıza'nın çoğunlukla olmasa da bazı yerlerde kendini sorgulama kayışına bağladığını görebiliriz.

“

Rıza'nın bütün yükü Safiye'nin omuzlarında, her şeyi çekip çeviren, odur. Bu yüzden de asıl cezalandırıldığı kişinin kendisi olduğunu düşünüyor. Sadece coğrafyaya bağlamıyorum meseleyi, dünyanın herhangi bir yerinde de aynı durum yaşanabilir.

'BİREY İYİ OLDUĞU KADAR KÖTÜDÜR'

Safiye'nin kocasının ayakkabılarını saklaması, içine toprak doldurarak çiçek ekmesi, çiçeklerin açması... Nasıl bir umut, nasıl bir beklenti, nasıl bir metafor, içimizi yakmasının dışında.

Umudun maskeli bir şey olduğunu, umutsuzluğun daha yalın ve çıplak olduğunu düşünmüşümdür her zaman. Öfke, unutmamayı diri tutuyor, nefret de öyle. Safiye'ye dair sinemotografik bir ortam oluşturken, aynı zamanda da kadının içindeki öfkeyi de açığa çıkarmaya çalıştım. Birey güçlü olduğu kadar zayıftır, iyi olduğu kadar kötüdür de. İçindeki güzelliğin bir öfkeye bulaşmaması dünyaya aykırı olurdu. Görüntülerin sadece renkleri yoktur. Aynı zamanda sesleri, işaret ettikleri, hepsinin bir eylemi vardır. Görüntü de bir melodidir, eğilip görebilene...

Rıza'nın kazada yarım kalmasını Safiye mezarda Allah'ına sitem ederek neden kendisinin cezalandırıldığını düşünüyor? Oysa bacağı kesilen Rıza. Burada kadının coğrafyadaki kaderiyle alakası mı var?

Öykülerdeki eksiklik duygusu her bir karakterde kendini göstermekte. Bu eksiklik aynı zamanda da bir yakarmayı doğuruyor. Rıza'nın bütün yükü Safiye'nin omuzlarında, her şeyi çekip çeviren, odur. Bu yüzden de asıl cezalandırıldığı kişinin kendisi olduğunu düşünüyor. Sadece coğrafyaya bağlamıyorum meseleyi, dünyanın herhangi bir yerinde de aynı durum yaşanabilir.

'DOĞA KARŞISINDA GÜÇSÜZ BİR TEBAADAN BAŞKA NEYİZ Kİ?'

“Dağda yel sesi var” öyküsünde, ‘...ay kendini atmış bir oyugun içine, oradan

darlıyor dünyayı. Onun da bir yük taşıdığını biliyorum.’ Nedir bu yük, bir sorumsuzluktan, taşlaşmış vicdanlardan mı yoksa bizim anlamadığımız başka bir şeyden mi bahsediyorsun?

Siz de az çok görmüşsünüzdür. İnsan ve doğanın iç içe geçtiği bir doku var bütün öykülerde doğa karşısında güçsüz bir tebaadan başka neyiz ki? Doğanın konuşup insanı izlediği bir doku. Karakterin o anki duygu durumu böyle bir şeyi de beraberinde getiriyor. Anlaşılma duygusundan uzak, ama kendine anlamlar çıkarmaya çalışan karakterin ruh halidir.

‘KONUŞTUĞUMUZ SÖZCÜKLERLE HER ŞEYİ UNUTUYORUZ’

Yine aynı öyküde, ‘Bir sabah uyandığımızda annem sokakta yerde yatıyordu’ demişsin, yakın tarihimizde yaşanan insani kayıtsızlığımıza göndermede bulunurken (yanılabiliyim) unutmanın bize verilen en büyük cezanın olduğunu ima ediyorsun. Oysa genel anlamda unutmanın, sorumsuzca davranmaya, rahatlamaya, kurtulmaya ve hafiflemeye vesile olduğunu düşünüyorum.

Yakın zamanda okuduğum, W.G. Sebald’ın Hava Savaşı ve Edebiyat kitabında, İkinci Dünya Savaşı’nda Alman şehirleri bombalanırken, birçok insanın bu felaketten dolayı aklını yitirdiğini, bir toplumsal hafıza yaratamadığından bahseder. Biz bir hafızadan bahsederken gerçekten bir hafıza yaratıyor muyuz, sorusunu sormak gerekir kendimize. Olan biten her şeyi seyrettik. Cümle kurmaktan her şeyin içini boşalttık, sözcükleri anlamsız hale getirdik. Konuştuğumuz sözcüklerle her şeyi unutuyoruz. Yapay bir unutma hastalığına yakalanmışız her birimiz. Hatırlıyoruz, ama hatırladığımızla içimizde kahırlanmıyoruz. Unutmadığımızı zannettiğimiz

“

Konuştuğumuz sözcüklerle her şeyi unutuyoruz. Yapay bir unutma hastalığına yakalanmışız her birimiz. Hatırlıyoruz, ama hatırladığımızla içimizde kahırlanmıyoruz. Unutmadığımızı zannettiğimiz çoğu şeyi, istatistiksel bilgilerle hafızamızda normalleştiriyoruz, bunun normal olduğunu düşünmüyorum.

çoğu şeyi, istatikselsel bilgilerle hafızamızda normalleştiriyoruz, bunun normal olduğunu düşünmüyorum. Belleğimizi bir şekilde silikleştiriyor bu istatikselsel bilgiler. İktidarın ve muktedirin reklamını yapmaktan öteye gidemiyoruz çoğu zaman. Şu an bilmiyorum ama bunun için yeni bir yol bulmak gerek, yeni bir dil yaratmak gerek sanki. Ben de bu öyküde alzheimer hastalığı üzerinden bir şey vermeye çalıştım.

Sebald'ın bahsettiği yere bir kez daha dönmek istiyorum. Kürdistan'da insanların felaketle baş etme yöntemleri çok farklı. Bunun üstesinden şöyle geliyorlar: Unutmuyarak. Bunun nedeni de şu bence: 40 yıldır devam eden, kendini devam ettiren katliamlar, yıkımlar, baskılar, ötekileştirmeler. İnsanlar daha bir felaketi unutmadan o felaket bir kez daha kendini tekrar ediyor. Felaketi yaşıyor, bir de felakete uğradığını kanıtlamaya çalışıyor. Çünkü gerçekten bu ülkede öyle bir mekanizma yürütülüyor ki, insanlar yakınlarının öldürüldüğüne inandıramıyor kendini. Ölmüş, bir de öldüğünü kanıtlamaya çalışıyor.

'Hayır, sen sanırsın ki sadece Allah yolları kapatır' diyorsun bir yerde, bölgede yaşayan bunu iliklerine kadar hissediyor, anlıyor da daha çok Ankara'dan ötedeki okuyuculara bir anımsatma mı ya da ne bileyim bir serzeniş mi?

Ankara, İstanbul ya da diğer şehirlerde yaşayanlara bir serzenişim yok. Hissedebilen -ne mutlu ki ona- hissediyordur iliklerine kadar bence. Bir kesimi ikna ederken diğer yandan bir kesimi memnun etme çabam da yok. Bu yüzden kimseye şikâyetim yok kendimden başka. Kürdistan'ı yazarken, sadece en iyi neyi biliyorsam, neyi yaşadysam onları sadece ve sadece yazmak istiyorum. Bunun için yürünen yolun hala uzun olduğunu düşünüyorum. Çalışıyorum. Buradaki meramı-

“

...İnsanlar daha bir felaketi unutmadan o felaket bir kez daha kendini tekrar ediyor. Felaketi yaşıyor, bir de felakete uğradığını kanıtlamaya çalışıyor. Çünkü gerçekten bu ülkede öyle bir mekanizma yürütülüyor ki, insanlar yakınlarının öldürüldüğüne inandıramıyor kendini. Ölmüş, bir de öldüğünü kanıtlamaya çalışıyor.

ma gelecek olursak, mekânın hafızasını çeşitli kodlarla, gürültü çıkarmadan vermek istedim. Güzellikleri yok edenleri teşhir ediyorum sadece. Yine “Radyonun pili bitince biz sanıyorduk ki savaş da bitiyordu,” cümlesi de buna benzer bir hafıza yaratıyor.

Öykülerindeki ya da genel olarak sorayım; romanlarda, öykülerde kullanılan isimlerin (karakterlerin) öyküyü başka bir yere sürüklediğini, okuyucuyu şartlandırdığını, ipucu verdiğini düşünüyor musun?

Bir ipucu verebiliyor mu, emin değilim.

Bir öykünde yanlış saymadıysam 13- 15 defa Allah geçiyor; öykünün dokusundan mı kaynaklı?

Evet, tam olarak dokusundan kaynaklı.

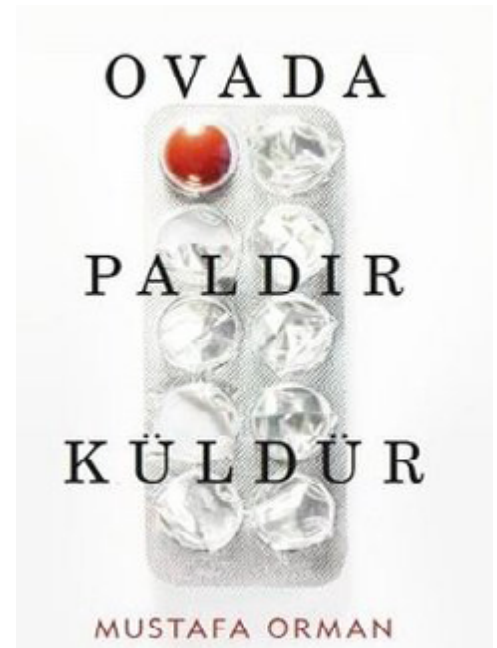
'HAYAT AKSAR AMA DEVAM EDER'

İki öykünün de sonu tatsız bitiyor. Acıya, kedere dayanmak mümkün olmadığından mı? Daha dirençli, direngen, umutlu veya mücadeleye devam edip hayata kafa tutan bir kişilik, karakter mümkün olamaz mıydı?

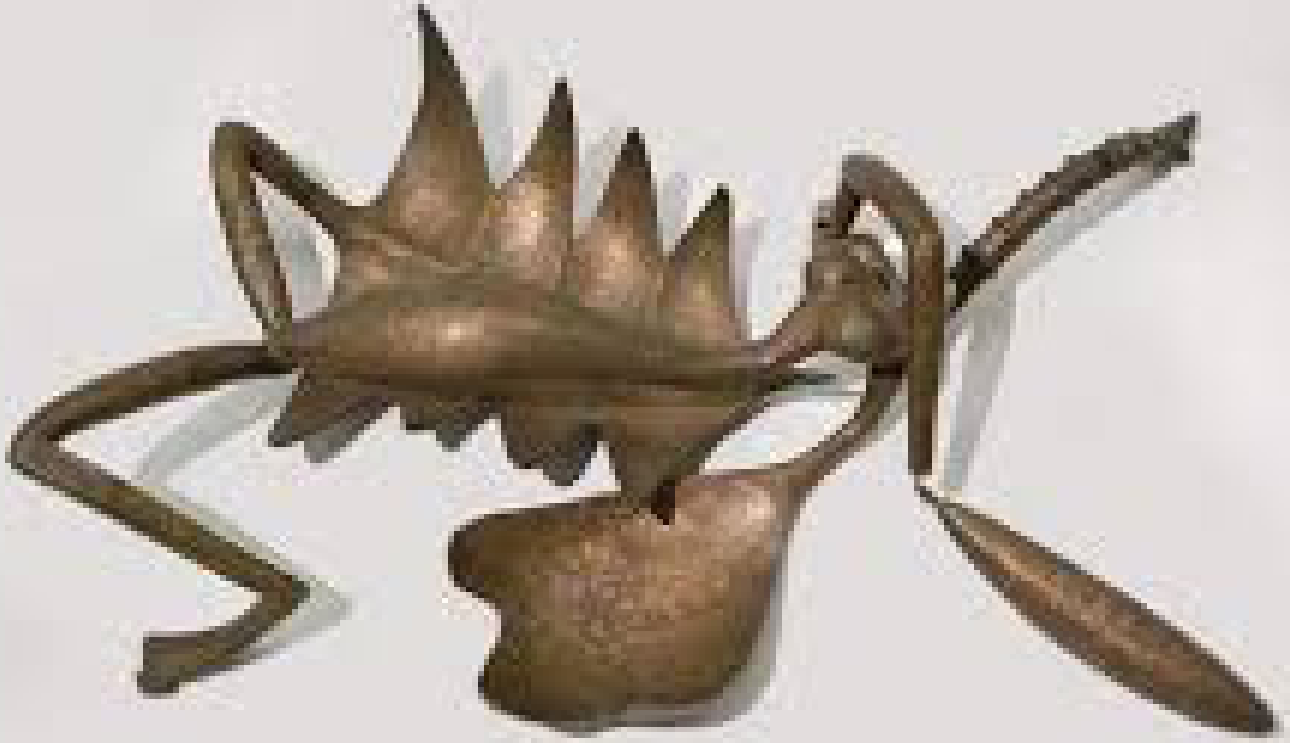
Bir şeylerin bittiğini düşünmüyorum. Ayrıca tatsız biten bir şeyin hayatın bitmesine engel olduğuna da, iyi biten bir şeyin de hayatı devam ettirdiğine de inanmıyorum. Evet, hayat aksar ama devam eder. Bunun önüne geçemezseniz gün biter, gece olur, çiçek açar, dal yeşerir, ağaç büyür, su akar; insan doğar ve ölür..

Acıyan, kanayan yerlerimizi kesip atmamızla hayatın acımasızlığı, derdi, kederi, tasası bitecek sanıyoruz. Asıl o haliyle daha katmerli devam ediyor, bir yanılısma mı yaşıyoruz, kesip atmaya karar verince?

Çocukluktan ilk gençliğe kadar ki algılarımız birbirine benzemez, çocukluk dâhil bütün yaşadıklarımıza ilk gençlikle birlikte anlam verme çabası içine gireriz. Bireyler, hayattan intikam alma duygusuyla kendisine yöntemler belirler. Herkesin birbirinden farklı yöntemleri vardır. Kimi müzik yaparak, kimi resim yaparak, kimi çiçek ekerek... Sizin de anlattığınız şekliyle kimi de bir yerlerini kesip kopararak bunun üstesinden gelmeye çalışıyor. Böyle bir şeye karar verdiği an, gerçekten o anı hep merak ediyorum, dünyaya sağır mı, kör mü kalıyor, aklından neler geçiyor merak ediyorum. Kesin bir cevap vermek mümkün değil, yanılısamayla mı, bilinçle mi eyleme geçiyor emin değilim. Sadece belli tahminlerde bulunabiliriz, başvurduğu yöntem gibi. Yine de hepsinin sonrası önemli, çünkü sonrasında başka şeyler devreye giriyor. Dünyada kaldığı müddetçe bir şeylerden kopması mümkün değil bir yerlerini koparmış olsa bile.

Ovada Paldır Küldür, Mustafa Orman, 120 syf., Everest Yayınları, 2019.

Edebiyatın cinsiyetçi sinir uçları

'Gaflet' kelimesinin dalgınlıktan 'iğfal'e değin bütün katmanlarını araştıran, feminist değerler üzerinden edebi metinlerdeki türlü gaflet biçimlerinin altını çizmek isteyen bir yaklaşımla kurulan "Gaflet-Modern Türkçe Edebiyatın Cinsiyetçi Sinir Uçları" kitabı Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim derlemeşiyle okurla buluştu. Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim ile kitabı, toplumsal cinsiyeti ve edebiyatın ataerkilden dışarı çıkma çabasını konuştuk.

İrem Uzunhasanoğlu

Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim'in hazırladığı *Gaflet, Modern Türkçe Edebiyatın Cinsiyetçi Sınır Uçları* isimli derleme, Metis Yayınevi etiketiyle yayımlandı. Modern Türkçe Edebiyat'ın toplumsal cinsiyet rollerini, erkek egemenliğinin inşasını, iktidar dilinin yükselişini ve kadınların tüm bunların karşısındaki konumunun incelendiği kitap, feminist kuram üzerine yazılmış önemli makalelerden oluşuyor. Geçmişten günümüze kadar geniş bir yelpazede kadını ve kadın yazınıncıyı incelerken, aynı zamanda "gaflet" e düşen erkek egemen topluma da yerinde bir eleştiri getiriyor.

Kitaba katkıda bulunan yazarlar (İçindekiler sırasına göre) : Irvin Cemil Schick, Senem Timuroğlu, Merin Sever, Damla Tezel, Jale Özata Dirlikyapan, Fatih Altuğ, Sevcan Tiftik, Meltem Gürle, Özlem Öğüt Yazıcıoğlu, Tülin Ural, Şima İmşir, Ezgi Hamzaçebi, Erol Köroğlu ve Fatmagül Berktay.

'CİNSİYETÇİLİK, AYRIMCI BİR SOSYAL YAPIYA DOĞAN İNSANIN PLASENTASIDIR'

Öncelikle bu kadar kıymetli bir derleme hazırladığınız için tüm okurlar adına teşekkür ederek başlayalım. Her bir makale farklı bir noktaya parmak basıyor. Bizler de hem Türkçe edebiyatta bir gezintiye çıkıyor hem de "cinsiyetçi sınır uçları" olarak adlandırdığınız yerlere dokunuyoruz. Sizleri böyle bir çalışma yapmaya iten sebeplerden bahseder misiniz?

Deniz Gündoğan İbrişim: Kitabımızın fikri yaklaşık iki yıl önce 2017 baharında ortaya atıldı. Sema'yla benim zihnimizi sürekli meşgul eden meselelerin en çirkinde, erk otoritesinin kamusal ve özelde giderek daha büyük bir şiddetle kristalleştiği üzerine konu-

yorduk. Erk otoritesinin kadını edebiyat kanonunda yok saymasını yekpâre algılayamayız. Bu yok sayma elbette milliyetçilik, militarizm gibi büyük anlatılara göbekten bağıyken mizojiniyi, cinsiyetçiliği, homofobiyi, türçülüğü peşi sıra sürükler. Gaflet bu bütünsel yok saymayı, metinde olamayanı özellikle Türkiye edebiyat kanonu üzerinden ele almaya çalışıyor.

Sema Kaygusuz: Deniz'in sözünü ettiği sürüklenmenin bir bakıma tersinden işlediğini düşünüyorum aslında. Tarihsel düzlemde en başta hayvan evcilleştirme ve hayvan sömürüsüyle türçülüğün, ardından cinsiyetçiliğin, derken yerleşik hale gelen zihniyetin üstüne milliyetçilik, ırkçılık, faşizm gibi yıkıcı zihniyetlerin kurulduğunu. Ama tabii, Deniz'in de söylediği gibi bugünün insanı bu süreçleri çoktan geçirmiş verili bir kültüre doğuyor. Yani ayrımcı, kavimci bir sosyal yapıya doğan insanın plasentasıdır cinsiyetçilik. Edebiyat metinleri zaman zaman bundan bağışık olamıyor.

Sema Kaygusuz

“

Giriş ve önsözümüzde de belirttiğimiz gibi önce kendi gafletimizden başlamak koşuluyla kimi zaman örtük kimi zaman ise açıkça bağırان toplumsal cinsiyet odaklı bir ıskalanışa ses olmaya çalışıyor.

Kitabın misyonu nedir? Bir eksiği doldurmak mı, farkındalık yaratmak mı? Yoksa gelecekteki edebiyatı “dönüştürmek” mi?

Deniz Gündoğan İbrişim: Kitabımız ilk okumada veya tek bir okumada hemen ele avuca gelmeyen, çoğu zaman da görmeyi seçmediğimiz bir sessizleştirme/ ötekileştirme poetikası ve politikası ile okuru yüzleştiriyor. Giriş ve önsözümüzde de belirttiğimiz gibi önce kendi gafletimizden başlamak koşuluyla kimi zaman örtük kimi zaman ise açıkça bağırان toplumsal cinsiyet odaklı bir ıskalanışa ses olmaya çalışıyor. Kanonun ve özellikle feminist bilinçle şekillendiğini de varsaydığımız metinlerin gafletini ortaya dökmekten çekinmiyor ve başka bir tanıma/tanınma halini talep ediyor. Bu anlamıyla yazarı ve metni tahkir etmeksizin geliştirilen bir eleştiri ve farkındalık, bir dönüşüme göz kırpma diyebiliriz Gaflet için. Ve şunu eklemeliyiz ki edebiyat bağlamında feminist eleştirinin özellikle yirmi birinci yüzyılda kendine daha çok mesele edindiği ekoloji, hayvan temsilleri gibi konuların kitabımızda yer alması bir oluşu da gösteriyor.

‘GAFLET HALİ SONSUZA DEK SÜRMEYECEKTİR’

Kitap için seçtiğiniz isimle devam etmek istiyorum. “Gaflet” kelimesinin etimolojisini anlatırken Fransızca “pot kırmak” olan gaffe’den geldiğini; Arapça’dan gelen “gaflet”in de “ıgfal” le bağlantısından bahsediyorsunuz. Gafletin anlamı, göze inen perde, uyku ve iç görüyü engelleyen zihniyet olarak karşımıza çıkıyor, diyorsunuz. Gaflet kelimesini biraz açar mısınız?

Sema Kaygusuz: Gaflet çok yüklü bir sözcük. Aymazlık, bilmezlik anlamına geldiği gibi, gerçeği göre-

memek, dalgınlık, dikkatsizlik gibi katmanları var. Alevi-Bektaşî şiir geleneğinde gaflet sıklıkla göze inen perdeyle, can gözünün kapallılığıyla anlatılıyor. Uykuyla betimlenmesi rastlantısal değil, gözü açık bireyin iç görüsünü perdeleyen zihniyeti, yani yanılgının bilinçle kurduğu karanlık ilişkiyi çok iyi tanımlıyor. Uyuşukluktan başka, gerçeği idrak edememek gibi sert bir anlamı da var. Gaflet uykusundan aymazlığı, gaflete düşmekten ihtiyatsızlığı çıkarabiliriz. Sanıldığı gibi gafletten türememiş. Büyük olasılıkla Fransızca pot kırma, kaba söz anlamına gelen gaffe sözcüğünden dilimize geçmiş. Arapçadan taşınan gaflet ise iğfalle bağlantılı. İğfal'in sözlük anlamı gaflete düşürüp yanıltmak, zor kullanmak, hileyle elde etmek, yaygın kullanımıysa tecavüz. Bu anlamda gaflet, eril zihniyetin, en hafifinden en şiddetlisine birçok özelliğini kapsamaması açısından oldukça elverişli.

Deniz Gündoğan İbrişim: Sema'nın çok güzel açmışladığı gaflet sözcüğünden şunu da çekip çıkarmak mümkün bana kalırsa. Dalgınlık, uyuşukluk, uyku içinde arada olmak, daraltılmış ve tek tip haline getirilmiş yaşamda arada konuşlanmak. Bu yanılla da ilginç bir anlama göz kırıyor. Gaflet hali sonsuza dek sürmeyecektir. Aradalık hali eninde sonunda kendini terk ederek bir keşif olayına yol verecektir.

'BİLİM, SANAT, EDEBİYAT ÖNEMLİ BİR SİGINAK AMA ELBETTE DAİMA GÜVENİLİR DEĞİL'

Virginia Woolf'un Kendine Ait Bir Oda'sının, kendine ait bir dile evrildiğini anlatıyorsunuz. İktidarın yaralayıcı dilinden bahsederken metinlerdeki cinsiyetçiliğe, gizli/aleni yapılan

homofobiye, mizojiniye, türçülüğe karşı çıkıyorsunuz. Ayrıştırıcı dilden bütünleştirici dile nasıl geçebiliriz?

Deniz Gündoğan İbrişim: Toplumsal gerçekler ve deneyimler, edebiyatın kendi toplumsal bağlamı çerçevesinde dil, biçim, tür, kurgu imkânları sağlar bize. Bu imkânların içinde temsile tam anlamıyla izin vermeyen toplumsal cinsiyet rolleriyle örülmüş içkin sınırlarımızın bulunması kaçınılmazdır. Biz kendimize sığınacak dil ararken bu sınırları anlayıp tanıyabilmeli, onlarla kıyasıyla didişebilmeli ve en önemlisi onların iplerini salabilmeliyiz. Örneğin şiddet, yıkım, savaş, soykırım gibi meselelerde mağdur temsilinden sıyrılabilen ve özgürleşen öznenin her türlü tahakküme karşı kuracağı dil, cinsiyetçiliğe ve faşizme direnen bilgi için son derece önemlidir. Toni Morrison 1993 Nobel Ödülü Konuşması'nda dilin kan içtiğinden, kırılğanlıkları yalayıp yuttuğundan, faşist ayaklarıyla tüm saygınlığa tekmeler savurduğundan bahsetmiştir. Cinsiyetçi, ırkçı (ben burada Morrison'a eklemeye yapayım türcü) bir dil tanrıcılık oynayan bir dildir demiştir. Tam bu noktada bizim farkındalık sanatını— yani dikkat kesilmek, sezmek, duyumsamak, ayırtırmak, hikâyelemek — icra etmemizi anlamlı buluyorum. Farkındalık sanatıyla tanrıcılık dilini reddederek dili yeniden kurabilme gücünü önemsiyorum. Bu gücün cinsiyetlendirilmiş, ırk, etnisite üzerinden belirlenmiş ve doğal addedilmiş ötekiyle olan ilişkiyi, dolayısıyla dili de dönüştüreceğini umuyorum.

Sema Kaygusuz: Evet, bu tanrı diliyle dile kulluk da etmemek gerekiyor. Dilin bizi evcilleştirmesine, dünyaya alıştırmasına izin vermemeli. Bu noktada en büyük içsel dayanak dilden kuşku duymak. Onu yadırgamayı öğrenmek gerekiyor. Bilim, sanat, edebiyat önemli bir sığınak, ama elbette daima güvenilir değil.

“

Dilin bizi evcilleştirmesine, dünyaya alıştırmasına izin vermemeli. Bu noktada en büyük içsel dayanak dilden kuşku duymak. Onu yadırgamayı öğrenmek gerekiyor. Bilim, sanat, edebiyat önemli bir sığınak, ama elbette daima güvenilir değil.

“

Kitabımızda ortak edebi müdahale olarak şunlar ön plana çıkıyor: Söylem ve iktidar mekanizmalarının kurduğu/kuramadığı kadın özneler, özne-iktidar-faillik kavramlarının temsil üzerinden sorunsallaştırılması. Anar'ın romanlarındaki kadınsızlık işleyişi de bu noktalardan başlayıp serpiliyor.

Damla Tezel'in makalesinde İhsan Oktay Anar'daki kadın yokluğu inceleniyor. Bu makaleyi okurken zihnim birçok farklı yazarın eserlerinde geziniyor. Özellikle sesi doğudan yükselen yazarlarımıza çoğu zaman yöneltilen bir soru bu, “eserlerinizde kadın neden yok,” dediğimizde çoğunun bunu bilinçdışı yaptığının şahit olabiliyoruz. Yabancı yazarlardan da aklıma ilk gelen Tolkien oldu. Burada “kadını bilinçli dışlama” mı söz konusu, görüşlerinizi merak ediyoruz.

Sema Kaygusuz: Damla Tezel adına onun yazısını konuşmak doğru olmaz. Sadece yazıyı tanıtmakla yetinelim. Damla Tezel yazısında İhsan Oktay Anar'ın romanlarındaki kadın temsillerini ve bu temsillerin vardığı kadınsızlığı nasıl işlediğini saptamaya çalıştı. Biliyorsunuz yazar vaktiyle bu kadınsızlık eleştirisine karşı şöyle bir yanıt vermişti: “Pek çok romanda pek çok şey yoktur. Romanlarımda kadın yok. Ama ‘zebra’ da, ‘bengal kaplanı’ da, ‘guguklu saat’ de yok.” Damla Tezel'in yazısı bu temel bakış üzerine genişleyen bir inceleme, şimdi burada uzun uzadıya tarif etmek çalışmasına haksızlık olur.

Deniz Gündoğan İbrişim: Buna ek bir de şunu söylemekle yetinelim. Kitabımızda ortak edebi müdahale olarak şunlar ön plana çıkıyor: Söylem ve iktidar mekanizmalarının kurduğu/kuramadığı kadın özneler, özne-iktidar-faillik kavramlarının temsil üzerinden sorunsallaştırılması. Anar'ın romanlarındaki kadınsızlık işleyişi de bu noktalardan başlayıp serpiliyor.

‘ERKEK KAYGIDA KENDİNİ BULUYOR ANÇAK YİNE KAYGIDA KENDİNİ YİTİRİYOR’

“Erkeğin yittiği yerde kadın da yiter, işte o zaman yeni bir yaşam biçimi

mümkün olur,” diyen Zeynep Ergun’un makalesinden alıntı yapıyorsunuz. Kadın, erkeğin kurguladığı dünyada yaşamaya mahkum mu? Yoksa toplumsal cinsiyetten uzak (hatta cinsiyetsiz) yeni bir yaşam biçimi mümkün mü, görüşünüzü öğrenmek isterim.

Sema Kaygusuz: Erkeğin yittiği yerde hakkında bulabildiğim tek makalenin Ferit Burak Aydar’ın Feminist Bir Başyapıt yazısı olduğunu düşünürsek, erkeklik bahsi Türkçe feminist literatür düzleminde öyle kolay kolay ilerlemiyor. Kitabın şu an için yalnız bir başyapıt olduğunu belirtmek gerek. Son dönem romanları üzerinden erkeğin muktedirlik ve liderlik çabasını, ikilikler üzerinden kendini var etmenin verdiği derin kaygı ve yıkıcılığı kelimenin tam anlamıyla metinleri magmasına kadar okuyarak işlemiştir Zeynep Ergun. Fallik bilinç ne de olsa önce sahibini tehdit eder. Kitapta geçtiği gibi “Korku, ölüm ve kader reisin düşünce dizgesindedir” çünkü. Bu dizgede Zeynep hoca eşitlik dizgesinin bir açmaz, bir eril tahakküm kurgusu olduğunu hatırlatır. Bu anlamda cinsiyet eşitliği dizgeye uyum sağlamak olabilir. Ben kişisel olarak yaşadığım eşitlik tartışmalarında “ben seninle eşit olmayı reddediyorum, sen benimle eşit ol” diye bir önlem alırım örneğin. Cinsiyet mahkum olduğumuz bir kalıp olmaktan çıkıp özgürlükçülüğe açık hale gelinceye dek –ki bu cinsiyetsizlik anlamına gelmiyor tam olarak- erkeğin yittiği yeri bulmamız gerekecek.

Deniz Gündoğan İbrişim: Zeynep hoca erkeğin yittiği yer’de erkeğin varoluş yolculuğunu incelerken erkeğin ilkin kaygıda kendini bulduğunu ancak yine kaygıda kendini yitirdiğini söylüyor. Sema’nın da değindiği üzere eşitlik dizgesi eril varoluş kaygısı için araçsallaştırılıyor. Tam da bu noktada kadın nesneleştiriliyor. Bu tür bir nesneleştirmeye izin vermemek için bu yitişin aslında bir doğum olduğunu düşünüyorum. Foucault’un ilan ettiği insanerkeğin

“

Cinsiyet mahkum olduğumuz bir kalıp olmaktan çıkıp özgürlükçülüğe açık hale gelinceye dek –ki bu cinsiyetsizlik anlamına gelmiyor tam olarak- erkeğin yittiği yeri bulmamız gerekecek.

(beyaz burjuva, heteroseksüel ve Avrupalı erkek) ölümü ile gelen bir yaşam biçiminden bahsedebiliriz burada. İkili karşıtlıkların ötesine geçen, evrensel aklın insan erkeğini dünya tarihinin merkezine yerleştirmiş epistemik şiddetin ve hümanist kibrin altını oyan varoluş biçimlerini kesinlikle düşünmemiz gerek.

Tanzimat dönemi romanlarından Cumhuriyet dönemine ve hatta yirmi birinci yüzyıla kadar uzanan romanlara baktığımızda romanlarda kadınların intihar ettiğini görüyoruz. Oysa istatistiklere bakınca intihar oranı erkeklerde daha fazla, kadınlar teşebbüsle sınırlı kalıyor. Edebiyatımızda hâkim olan “kadın acı çeker ve ölür” zihniyetini kırmak için neler yapmalıyız?

Deniz Gündoğan İbrişim: Sadece Türkçe edebiyatta değil, Batı kanonuna baktığımızda hemen birkaç saniye içinde aklımıza ilkin Shakespeare’in Ophelia’sı, Tolstoy’un Anna Karenina’sı, Flaubert’in Emma Bovary’si gelecektir. “Kadın acı çeker ve ölür” zihniyetine karşı feminist eleştiri kadınların konuştukları dilin büyük ölçüde erkekler tarafından biçimlendirilmiş olduğu, bu dilin kadınları erkek egemen ideolojiler tarafından tanımlanmış özne konumlarına hapsettiği iddiasıyla ortaya çıkmıştır zaten. Bu şekilde norma tabii kılınmaktan başlarsak eğer, şunu sorabiliriz: Yaşam içinde nasıl özne haline geliyoruz? Norm baskılayıcıdır, çoğu durumda baskının kendisidir. Bilgiyi sınırlar. Ama aynı zamanda Judith Butler’in Cinsiyet Belası’nda da özellikle vurguladığı gibi tuhaf ve rahatsız edici derecede yaratıcıdır da. Disipline edici bir denetleme edimi olarak ortaya çıkan kadın acı çeker zihniyeti karşısında ne tür yaratıcı hitap biçimlerinin tesis edileceği konusunda düşünmeyi anlamlı ve dönüştürücü buluyorum. Bu biçimlerde bireyselin ötesine geçerek nasıl ısrarlı olunacağını, nasıl yeni ittifaklar kurulacağı statükonun yazgısını da belirleyecektir.

Sema Kaygusuz: Bir şey daha var, kadının felaketini kadersel bir öz haline getiren pek çok anlatı, eril tahakkümün kendini dayattığı bütün minör grupların yaşadıkları felaketi kendilerinden kaynaklı bir nedene mihlar. Sanki hayvan salt hayvan olduğu için eziyete açıktır, ya da orman salt orman olduğu için yakılabilir, mülteci yersiz yurtsuzlukla damgalanabilir. Oysa erk bir fail olarak tahakkümü icat eder. Ben kendi adıma kötülüğün icat edilen bir edim olduğunu düşünürüm hep. Gelgelelim kötülüğü, baskıyı, tahakkümü doğallaştıran her bakış mucidin bütün yapıp etmelerini sonu gelmez kurban anlatılarıyla perdelediğinin ayırında değildir. Anlatılarda açıklıkla aç bırakan arasındaki ilişki puslanır istemez. Açlıkla, aç birleşir. Günümüzde mağdur kadının tecavüzle bitişmesi kültürün hoyrat bakışında katılaştır. Gerçekte bir tecavüz varsa bir de tecavüzcü vardır, bir cinayet olduysa cinayet mahallinde kurbandan önce bir katil vardır, bu ince odaklanmaların ne kadar yaşamsal öneme sahip olduğunu anbean öğreniyoruz.

‘DİLİN BÜKLÜMLERİ KADIN-OLUŞ ANLARINDA ORTAYA ÇIKAR’

Kitabınızda minör grupların ve minör edebiyatın da ataerkilden dışarı çıkma çabasına yer veriyorsunuz. Gilles Deleuze, “her oluş önce kadın oluşla başlar,” der bunun izini Minör siyaset ve edebiyat üzerinden sürdürdüğümüzde ne görüyorsunuz?

Deniz Gündoğan İbrişim: Deleuze ve Guattari, Bin Yayla adlı ortak çalışmalarında “kadın-oluş” kavramını ortaya attıklarında, devlet-resmi söylemi karşısında çatallaşan anlatılar, çoklu söylemler ve farklılaşan hikâyeleri de ima ederler. Kadın-oluşu yaşamın sirayet ettiği ve uzandığı her yere götürürler...

“

Deleuze ve Guattari, Bin Yayla adlı ortak çalışmalarında “kadın-oluş” kavramını ortaya attıklarında, devlet-resmi söylemi karşısında çatallaşan anlatılar, çoklu söylemler ve farklılaşan hikâyeleri de ima ederler. Kadın-oluşu yaşamın sirayet ettiği ve uzandığı her yere götürürler...

Sema Kaygusuz: Dilin bükümleri de bu “kadın-oluş” anlarında ortaya çıkar.

Deniz Gündoğan İbrişim: Dolayısıyla daha bütüncül, yepyeni bir düşünme tarzı ve eyleme gücü olarak düşünülür kadın-oluş. Aslında bir yaşam paradigması olarak da görüyoruz kadın-oluşu. Bunu Deleuze’ün yine Bin Yayla’da ve diğer eserlerinde edebiyat üzerine söyledikleriyle birleştirmemiz anlamlıdır. Deleuze’e göre edebiyat “asla tamamlanmayan, her zaman meydana gelmekte olan ve her yaşanabilir ya da yaşanmış malzemeyi aşan bir oluş meselesidir”. Yani edebiyat yarattığı oluşumlar ile düşüncede yer alan kuramsal ve pratik arasındaki çatlağı ortadan kaldıran bir tecrübedir. Minor siyaset ve edebiyatta dar alana hapsedilerek dilsizleştirilen, yersiz yurt-suzlaştırılan öznenin yaşam alanını bu oluşlardan geçerek çoğaltabildiğini görebiliriz mesela. Bir başka şeye dönüşme arzusu, metamorfoz, yeni bir kartograf yaratma gibi anlatısal müdahalelerden bahsedebiliriz. Ancak kadın-oluşun da kimi zaman feminist kuram ve hareketin eleştirdiği eril bakışı göz ardı ettiğini söylemeden edemeyiz. Biraz zorlayıcı görünse de kadın, hayvan ya da bitki biçimlerinden de sıyrılıp yepyeni bir ilişkiye göçüp yerleşmenin tecrübesini arayabiliriz.

Deniz Gündoğan İbrişim

“

1970’lerde cinsiyet eşitsizliğini politik bir konu olarak ortaya koyan kuramlardan devşirdiklerimiz hâlâ kıymetli. 1980’lerden başlayarak 1990’ların en çok tartıştığı konu olan parçalı, çoğul iktidar anlayışı içinde feminist hareketinin bağımsızlığı da aynı şekilde kıymetli. Eril arketipler ile modernite sınırlarının sorgulanmasına başlanması en coşkulu haliyle bu dönemlere denk geliyor.

Sema Kaygusuz: Baktığın her şeyin yerine söz almak sözgelimi. O’nun yerine geçmeden o’na dil döşemek. Ama elbette alışlagelen her betimi o dilsizliği deşifre edebilmek için kıyasıya parçalamak gerekiyor.

Rosi Braidotti’nin post-insan incelemelerine yer veriyorsunuz, eril tahakkümü, eril öznenin düşünce sistemini ele geçirmesini, fallosentrik dili eleştiren kuramcılar Judith Butler ve Julia Kristeva’dan bahsediyorsunuz. Eril arketipleri reddeden, onları yapısöküme uğratıp yeniden kuran kuramcı ve yazarlarımız var. Aralarından hangilerine düşünce olarak daha yakın hissediyorsunuz? Yetmişli yılların Fransız feministleri mi, queer düşünürler mi, yoksa post-queer düşünürler mi?

Deniz Gündoğan İbrişim: Ataerkillik eleştirisi biçimde ortaya çıkan feminist söylemler ve sonrasında 1970’lerde cinsiyet eşitsizliğini politik bir konu olarak ortaya koyan kuramlardan devşirdiklerimiz hâlâ kıymetli. 1980’lerden başlayarak 1990’ların en çok tartıştığı konu olan parçalı, çoğul iktidar anlayışı içinde feminist hareketinin bağımsızlığı da aynı şekilde kıymetli. Eril arketipler ile modernite sınırlarının sorgulanmasına başlanması en coşkulu haliyle bu dönemlere denk geliyor. Ancak feminizmin ortak bir kimlik politikası etrafında örgütlenişinin açmazları önümüzde duruyor. Dolaşısıyla beden-özne-faillik meselelerini güncel tutan, öznenin farklı konumlanmasıyla birlikte her tür canlı cansız, tinsel maddesel faillik ihtimallerini tartışan kuramları özellikle küresel kapitalizmin en şiddetli yaşandığı bugünde önemsiyorum. Bu anlamda doğa ile kültürü, insani olan ile insani olmayanı, organik olan ile teknolojik olanı, tarih ile miti en beklenmedik şekillerde bir araya getiren düşünürlere sanırım daha yakın hissediyorum.

Judith Butler, Çin’de düzenlenen bir

konferansın isminin “Kadın İnsan Hakları” olmasını eleştiriyor ve kadını insan tanımından sıyırdığı gerekçesiyle “kadın” kelimesinin kullanılmamasını öneriyordu. Bu örnekten yola çıkarak öznel bir soru sormak istiyorum. Türkiye’de gündemimizi epey meşgul eden şair/kadın şair; yazar/ kadın yazar meselesi hakkında görüşünüzü merak ediyorum. Yazar cinsiyetsizleşmeli mi, kadın vurgusu elzem mi?

Sema Kaygusuz: Doğrusu kendimi kadın, yazar, insan kategorilerine ayırmadım hiç. Bunları farklı ya da bileşik yapılar olarak da görmedim. Kimi zaman yataktan insan olmayan, ya da kadın olmayan, çoğu zaman yazar olmayan birisi olarak uyandığım günler oldu. Butler’in bağlamı ‘kadının insan hakları’ kategorizasyonu ile ilgili olmalı, ki haklı. Kadının haklar bahsinde insanlaştırılmasını geri bir hamle olarak görmüştür, diye okuyorum onun itirazını. ‘Kadının insan hakları’ denklemi, kadını insanımsı gören kafa yapısını gizliden gizliye meşrulaştırmıştır oluyor.

Deniz Gündoğan İbrişim: Sanırım Butler’in itirazı “insan” sözcüğünün yükünde gizli. İnsan kategorisinin hukuki iktidar tarafından belirlendiğine vurgu yapıyor. Hukuki iktidar istikrarlı bir kadın kategorisi yaratıyor. Feminist hareketler kadın kategorisini kullandıklarında bunu yeniden üretme riskini de taşıyorlar. Halbuki burada kadın sözcüğü istikrarlı bir kategoriye veya kimliğe sığmıyor. Hangi kadın veya biz kimiz/neyiz soruları önemli. Her birimizin dünyayı tecrübe etme biçimlerinde aynı anda farklı düzlemleri ve çerçeveleri düşünmemiz grupların homojenleştirici etkilerine yönelik keskin bir eleştiri aslında.

Gaflet-Modern Türkçe Edebiyatın Cinsiyetçi Sınır Uçları, Derleme: Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim, 304 syf., Metis Yayınları, 2019.

Soykırım rahip Gomidas'ı nasıl etkiledi?

Gomidas Vartabed bugün Ermeni dünyası için tartışmasız simge bir isim. Klasik Ermeni müziği denildiğinde akla ilk gelen isimlerden. Rita Soulahian Kuyumjiyan ise bu bilinen Ermeni ikonunun daha az konuşulan, daha az dile getirilen bir yanının izini sürüyor çalışmasında. Ermeni aydınının hastalığını hem biyolojik hem psikanalitik-psikolojik açıdan araştırıyor.

Serdar Korucu

Gomidas Vartabed, 150 yıl önce 26 Eylül 1869'da Kütahya'da doğdu. Çağdaş Ermeni klasik müziğinin babası olarak görülecek olan Gomidas'ın hayatında soykırım süreci kırılma yaratacağı.

“... yerinden yurdundan edilmiş binlerce çocuk, kadın, yaşlı genç Ermeni'den oluşan bir kabile gördüm. Geceyi tepede, hep birlikte bir kantik söyleyerek geçirmişlerdi... “Sabah mübarek olsun.”

Rahip Gomidas, Çankırı'ya yapılan acı verici yolculuk sırasında bir gün sabahın erken saatlerinde sürgüne götürülen çaresiz, korkmuş insanların bu görüntüsüne şahit olduğuna inanıyordu. Böyle bir anısının olması mümkün değildi, çünkü Osmanlı hükümetinin soykırımını başlatacak tehcir kararı 27 Mayıs 1915'te yayınlanırken kendisi 24 Nisan tutuklamaları arasındaydı ve bu süreçte Çankırı'dan İstanbul'a dönmüştü. Bu hatıraya sahip olduğunu sanmasının nedeniyse akut stres bozukluğu olarak adlandırılan rahatsızlığa yakalanmış olmasıydı. Bu değerlendirme, Rita Soulahian Kuyumjiyan'ın Aysu Oğuz tarafından Türkçeye kazandırılan ve Birzamanlar Yayıncılık'ın yayımladığı “Deliliğin Arkeolojisi – Gomidas” kitabından...

Gomidas Vartabed bugün Ermeni dünyası için tartışmasız simge bir isim. Klasik Ermeni müziği denildiğinde akla ilk gelen isimlerden. Rita Soulahian Kuyumjiyan ise bu bilinen Ermeni ikonunun daha az konuşulan, daha az dile getirilen bir yanının izini sürüyor çalışmasında. Ermeni aydınınının hastalığını hem biyolojik hem psikanalitik-psikolojik açıdan araştırıyor. Peşinden koştuğu sorular şunlar oluyor: Yıllar boyunca gösterdiği tüm kafa karıştırıcı belirtilerinin arkasında hangi acılar bulunuyordu? Hastalığını herhangi biri derinlemesine araştırmış mıydı? Ölüm kampında yaşadıkları ile gösterdiği hastalık

belirtileri arasındaki olası ilişki ciddi bir şekilde incelenmiş miydi?

Bu alan az araştırılmış bir konu. Kuyumjiyan'ın da belirttiği gibi soykırımı izleyen on yıllarda yetişen Ermeni uzmanlar, özellikle de bu kuşağın Ermeni psikologları ve psikiyatristleri, soykırımın hayatta kalanlar üzerindeki, kendileri ve aileleri dahil travmatik etkilerini tartışmakta fazlasıyla isteksizlerdi. Bunda hayatta kalanlar ve onların torunlarının yeni sosyal ve mesleki alanlarla bütünleşmeye çalışırken kendilerini utanç verici "aç Ermeniler" klişesinden uzak durmak mecburiyetinde hissetmiş olabilirlerdi.

Rita Soulahian Kuyumjiyan, bu soruların peşinden Gomidas'ın 1988'de hayatının son on üç yılını geçirdiği Paris'in dışındaki Hôpital Villejuif'le bağlantıya geçiyor. Hastalığına doğru bir teşhis koymak için... Ancak elde ettiklerini yeterli bulmayan Kuyumjiyan, "Deliliğin Arkeoloji"si için araştırmasını daha da kapsamlı hale getiriyor. Soğomon Soğomonyan adıyla vaftiz edilen Rahip Gomidas'ın doğumundan 6 ay sonra kaybettiği annesi Takuhi Hovhanesyan ile başlıyor. Psikiyatrist John Bowlby'nin tanımıyla bir başka "güçlü koruyucu" bulmak umuduyla gideceği babası Kevork Soğomonyan'ın çocuğunu kadeiriyle baş başa bırakıp kendini içkiye vermesi sonrası ölümü de bir başka travması oluyor. Her ne kadar amcası Harutyun kendisini resmen evlat edinse de Gomidas'ın çocukluk yıllarında kendisini evsiz gibi hissettiğini bir çocukluk arkadaşının anlatımından buluyor: "Babasının vefatından sonra hayatı daha da acıklı bir hal aldı. Çocuk, gerçek anlamda evsizdi. Ona genellikle sokaklarda ve ağlarken rastlardım." Kuyumjiyan'a göre Gomidas'ın hayatta kalan tek ebeveyninin alkolizmi ve sonrasındaki ölümü, yıllar sonra gerçekleşecek psikolojik trajedilere zemin

“

Harutyun kendisini resmen evlat edinse de Gomidas'ın çocukluk yıllarında kendisini evsiz gibi hissettiğini bir çocukluk arkadaşının anlatımından buluyor: "Babasının vefatından sonra hayatı daha da acıklı bir hal aldı. Çocuk, gerçek anlamda evsizdi. Ona genellikle sokaklarda ve ağlarken rastlardım."

“

Gomidas, Kuyumjian'a göre açıkça depresyon ve boşluk duygusu yaşıyordu. Yeni Gatoğigos'un 1909'da II. Madteos olarak seçilmesi kısa bir süre için umutlarını yeşertse de hayali olan müzik okulu kurmasına ret yanıtı verilecek, Sevan Manastırı'na inzivaya çekilmek için gönderilme talebi de reddedilecekti.

hazırlayacaktı.

1881'in sonbaharında Eçmiadzin'e gidişi başına gelenlerle ilgili “kabullenme ve iyileşme” sürecini başlatacak, 1896-1899 yılları arasında Berlin'deki öğrenciliği, sonrasında yeniden Eçmiadzin'e dönüşü yeni bir dönemi açacaktı. Gomidas kırsalın melodilerini fark ediyordu.

“Anneciğim, çaresiz çocuğun ne yapabilir?
Anneciğim, gel bana bak, neredesin?
Anneciğim, anneciğim, ne yapacağımı bilmiyorum.
Beni yetim bıraktın; beni yetim bıraktın...
Vay-vuy, vay-vuy, vay-vuy...”

Bir kız çocuğunun söylediği melodideki sözler, Rita Soulahian Kuyumjian'a göre Gomidas'ı kendi çocukluğuna döndürecek. Gomidas Vartabed, halkın melodileri üzerine araştırmasını genişletecekti. 1903 sonbaharında üç yıllık çok özenli bir derlemeyle bir halk şarkısı kitabı yayınlayacaktı. Bu derlemelerin devamı gelecekti, ama öncesinde 1906 Mart'ında Eçmiadzin'de takdir edilmediğini hissederek Batı'ya Avrupa'ya gidecekti.

Başta Paris ve Venedik olmak üzere Batı'da başarı yakalasa, Hay Knar (Ermeni Liri) isimli çalışmasını 1907'de yayımlasa da maddi zorluklar nedeniyle Eçmiadzin'e dönecekti. Bu dönemde kendisine yıllarca sevgi ve destek veren Gatoğigos “Khrimyan Hayrig” vefat etmişti. Bu bir başka “baba” ile vedalaşmaydı ve bunu yakın arkadaşı Markarid Babayan'a şöyle anlatacaktı: “(..) ışık istiyorum, parlak bir ışık, gökyüzüne yükselmek yukarılara çıkmak ve yakıcı güneşle yaşamak istiyorum, fakat yolu bulamıyorum ve bu boğucu havada nefes alamıyorum” Yani Gomidas, Kuyumjian'a göre açıkça depresyon ve boş-

luk duygusu yaşıyordu. Yeni Gatoğigos'un 1909'da II. Madteos olarak seçilmesi kısa bir süre için umutlarını yeşertse de hayali olan müzik okulu kurmasına ret yanıtı verilecek, Sevan Manastırı'na inzivaya çekilmek için gönderilme talebi de reddedilecekti. Gomidas, Osmanlı topraklarına dönme kararı alıyordu. Ancak bu cesaret gerektiren bir değişimdi çünkü her ne kadar II. Meşrutiyet ilan edilmiş olsa da Adana Katliamı'nın üstünden bir yıl geçmişti. 1910 yılının Eylül'ünde İstanbul'da, Pera'da Pangaltı Sokak 83 numarada Karagözyan ailesine ait bir daireyi kiralamıştı. Bu süreçte kutsal kantiklerin (ilahilerin) dini olmayan mekanda söylenmesine dini otoriteler karşı çıkacak, fakat Gomidas yolunda ilerleyecek, 4 Aralık 1910'da Pera'da Petit Champ'ta konserini verecekti. Ünü o kadar hızlı yayılıyordu ki Mısır Ermenilerinden gelen daveti kabul etmesi ardından gerçekleştirdiği performans sonrası ünlü Ermeni yazar Dikran Gamsaragan, "Mısır Ermenilerine bir parça Ermenistan getirdi... bize ... Masis Dağ'ını getirdi; kim demiş dağlar yürüyemez diye..." Sonrasında Avrupa'ya giden Gomidas, 1912'de ise en büyük rüyasını, konservatuar kurma hayalini İstanbul'da gerçekleştirmek için hazırlıklara başlıyordu. 1913'te bir kez daha Eçmiadzin'e gitse de yine aradığını bulamayacak, bir kez daha Osmanlı başkentine dönecekti ve Ermeni alfabesinin bin beş yüzüncü yıldönümüne Ermeniceye duyduğu aşkla yazdığı Ov Medzaskañ Tu Lezu (Ah Benim Şanlı Dilim) dillere destan olacaktı. Ünü sadece Ermeni toplumu içinde değil, tüm Osmanlı'ya yayılıyordu fakat 1915 geliyordu. O da 24 Nisan gecesi tutuklananlar arasında yer alacaktı.

“

Ermeni alfabesinin bin beş yüzüncü yıldönümüne Ermeniceye duyduğu aşkla yazdığı Ov Medzaskañ Tu Lezu (Ah Benim Şanlı Dilim) dillere destan olacaktı. Ünü sadece Ermeni toplumu içinde değil, tüm Osmanlı'ya yayılıyordu fakat 1915 geliyordu. O da 24 Nisan gecesi tutuklananlar arasında yer alacaktı.

'AĞAÇLARI PUSUDA BEKLEYEN YAĞMACILARA BENZETİYORDU'

Tutuklandığı ilk günde serbest bırakılacağına inanan Gomidas'ın Çankırı yolunda psikolojisi bozuluyor,

Kalecik'teki bir kervansarayın önündeki meydanda sürekli "hiç kimse anlamıyor" diye mırıldanıyordu. Etrafındakilere göre artık başka birine dönüşmüştü. Çankırı'da tutulan 291 Ermeni'den hayatta kalan 40'ı arasında yer alacaktı. Belki şans eseri, belki de nüfuzlu arkadaşları sayesinde ancak Kuyumjian'a göre akut stres bozukluğuna yakalanmıştı bile. Öyle ki aynı arabada yolculuk yapan Rahip Balakyan, Rahip Gomidas'ın "büyük ağaçları, pusuda bekleyen yağmacı hırsızlara benzettiğini" aktaracaktı.

Bu kez döndüğü İstanbul, bir zamanlar konservatuar hayalini gerçekleştirmeyi düşündüğü şehir değildi. Kendisini "hapishane" gibi hissedeceği bir ev ve peşinde sürekli gizli ajan dolu olduğunu hissettiği sokaklar bekliyordu. Bundan sonra yaşayacakları Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nun sonuçlarıydı. Mesela 1916'da ilahi okunurken, sunakta hıçkırığa hıçkırığa ağlayacaktı. Sonra krizleri artacak, sürekli ağlayacak ve dua edecekti. Durumun daha da ilerlemesi üzerine Osmanlı Ordusu tarafından yönetilen bir sanatoryum olan Hôpital de la Paix'ye (Bugün Lape

Hastanesi) götürülecekti. Birlikte Çankırı travmasını yaşadığı Dr. Vahram Torkomyan ve ismi kayıt düşülmemiş olan Dr. Konos da hastanedeydi, fakat baş psikiyatrist Dr. Mazhar Osman'dı. Kuyumjian'a göre bu süreçte Gomidas bir kez daha "esir" olarak hissedecek ve özellikle Mazhar Osman'ı mükemmel eğitimine rağmen sadece "bir Türk ve dehşet unsuru" olarak görecekti. Öyle ki çaresiz bir hasta olarak Paris'e gönderilecekti.

1935 yılının 20 Ekim'inde hayatını kaybetme nedeni damar yetmezliğinden tükenme olan Gomidas'ın cenaze töreni 27 Ekim 1935 Pazar günü Paris'te Surp Hovhannes Mıgırdiç Ermeni Kilisesi'nde yapıldı. Mumyalanan naaşı, 1936 Mayıs'ında Ermenistan'a nakledildi ve 1967'deki resmi soykırım anıtına kadar Gomidas'ın mezarı Ermeni Panteonu içinde 24 Nisan'da anma yeri işlevi görecekti...

Kuyumjian'ın kitabının önsözündeki cümleleri ise 24 Nisan ve sonrasındaki travmayı sadece Gomidas'ın yaşamadığını, bir toplumu nasıl etkilediğini vurgulamakta: "Çocukken, 1915'teki korkunç olaylarda dağılan hayatını yeniden kurmaya çalışan babamı izlerdim. Gomidas'ın katlandığı çileler üzerinde kendimce çalışırken, farkında olmadan kendi ailemi mahveden trajediler üzerine de çalışmış olduğumu hissettim. Sanki yakınlık yoluyla iyileşmiştim. Umarım bu anlayış Ermeni veya değil, tüm okurlarımın benzer bir içsel anlayış ve uyum duygusuna ulaşmalarını sağlar."

Deliliğin Arkeolojisi Gomidas,
Rita Soulahian Kuyumjian, 224 syf,
Birazamanlar Yayıncılık, 2010.

Bizans'tan Tanzimat'a İstanbul: Constantinople

Şkarlatos Byzantios'un üç ciltlik başyapıtı Constantinople İstos Yayınları tarafından yayımlandı. Kitabın çevirmeni Koç Üniversitesi Öğretim Görevlisi Haris Theodorelis Rigas ile konuştuk.

Orbay Soydan

1851-1869 tarihleri arasında kaleme alınan, Bizans'tan Tanzimat'a kadar İstanbul'un siyasi ve sosyal tarihinin anlatıldığı Skarlatos Byzantios'un üç ciltlik başyapıtı Constantinople'un birinci cildi İngilizce çevirisiyle ilk kez okuyucusuyla geçtiğimiz günlerde buluştu. Eser Klasik Dönem eserleri, Bizans, Batı Avrupa ve Osmanlı kaynaklarından alıntılanarak edebiyat, mimari, epigrafi, şehir planlaması, demografi, etnografya, sanat ve folklor gibi geniş bir yelpazede İstanbul'un hikâyesini anlatıyor. Kitabın çevirisini yapan Koç Üniversitesi Öğretim Görevlisi Haris Theodorelis-Rigas ile kitabın İstanbul hakkında hangi sorulara, nasıl cevaplar aradığı üzerine söyleştik.

Rigas, kitapla ilgili "Skarlatos Byzantios projesi 4-5 sene öncesi ortaya çıkan bir fikir. Yeniköy Rum Cemaati ve Londra'daki John Fafalios Vakfı'nın desteğiyle bu büyük projeyi gerçekleştirmeye başladık. Kitap ilk kez 1851'de Atina'da basılmış ve bugüne kadar ne İngilizce ne de Fransızca herhangi bir çevirisi yapılmamıştı. Düşüncemiz bu değerli eseri tekrardan İstanbul meraklılarına kazandırmaktı. Bu noktada İngilizce çevirisi ilk adım, sonra Türkçe çevirisi de çıkacak" dedi.

Haris Theodorelis-Rigas

“

İstanbul hakkında Skarlatos Byzantios'un Constantinople'ü kadar kapsamlı bir eser hala yok. Skarlatos mitolojik dönemden Bizans'a, Bizans'tan Tanzimat'a kadar İstanbul'a dair ne kadar bilgi varsa sistematik bir şekilde bir araya getirmiş ve bu açıdan eşsiz ve başarılı bir eser ortaya koymuş.

'ŞKARLATOS BYZANTİOS İSMİ BİR LAKAP'

Öncelikle Skarlatos Byzantios'tan bahsedermisiniz? Kitabın yazarı hakkında neden çok fazla bilgi yok?

Aslında Skarlatos Byzantios'un eserinden öğrendiğimiz bazı detaylar var; Yazar, Yassi, Romanya doğumlu ama asıl İstanbul'da büyüme bir Rum. Söz konusu eseri Atina'da devlet memurluğu yaptığı bir dönemde kaleme almış. Bu nedenle Skarlatos Byzantios ismi bir lakap. Skarlatos adı Yunanca Karolos (Charles) adının Romence versiyonundan geliyor. Skarlatos ve babasının asıl soy isimleri ise Moraitis. Bu da demek köken olarak Mora'dan İstanbul'a gelip yerleştiklerini gösteriyor. 7. Yüzyılda İstanbul'a gelen aile çok etkili bir Fenerli Rum aile olan Kalimahislerin hizmetine girmiş. Öte yandan yazarın ailesinden birkaç tane Moldova ve Eflak voyvodu da çıkmış. O yüzden kendisi Romanya'da doğmasına rağmen asıl İstanbullu olduğunu kabul ediyor. Zaten ilk kitabın ilk paragrafında da "İstanbulluyum" diyor. Skarlatos, İstanbul'a gelince burada çok iyi bir eğitim almış. Çağdaş ve antik Yunancanın dışında Latince öğrenmiş, ayrıca Fransızcası, İngilizcesi, Almancası ve Osmanlıcası var. Tüm bu dilleri kitabı hazırlarken kullanıyor. Zaten bu dilleri bildiğinden dolayı inanılmaz bir kaynak havuzuna ulaşabiliyor.

MİTOLOJİK DÖNEMDEN TANZİMAT'A İSTANBUL...

Bu kitabı önemli ve eşsiz kılan nedir?

Öncelikle şunu vurgulamalıyım; İstanbul hakkında Skarlatos Byzantios'un Constantinople'ü kadar kapsamlı bir eser hala yok. Skarlatos mitolojik dönemden Bizans'a, Bizans'tan Tanzimat'a kadar İstanbul'a dair ne kadar bilgi varsa sistematik bir şekilde bir araya getirmiş ve bu açıdan eşsiz ve başarılı bir eser ortaya koymuş.

Bu konuda şöyle bir örnek verebilirim; biliyorsunuz İstanbul'da bir sürü ayazma var. Hatta bu ayazmaların bazıları camilerin altından çıkıyor. Bizans "kutsal su" lokasyonları olarak bu mekânları tutmuştu. Müslümanlarda aynı yerlerin kutsal olduğunu kabul edip saygı göstermeye devam ediyorlar. Skarlatos bize bu ayazma noktalarının çoğunun sadece Bizans'ta değil Pagan döneminde de kutsal sayıldığını, Su Perilerinin tapındığı lokasyonlar olarak görüldüğünü gösteriyor. Düşünün bin senelik değil 2 bin 500 senelik bir devamlılıktan söz ediyoruz. Skarlatos eserinde bunun gibi devamlılıkları özellikle vurguluyor.

Kitap İstanbul hakkında hangi sorunlara, nasıl örnekler sunuyor?

Skarlatos, Antik Bizans ve Osmanlı tarihini anlatırken bize şunu gösteriyor; bu şehrin tarihinde her zaman büyük tartışmalar, politik, entelektüel, dini çakışmalar vardır. Dolayısıyla bugünkü tartışmalarda kesinlikle bir devamlılık hikâyesidir. Ama Skarlatos gibi progresif yazarların eserlerini okurken yanlış bir şekilde her şey çok harikaymış gibi bir nostalji kuruluyor. Oysa bu tür yazarlardan bugüne dair gerçekten verimli dersler çıkarabiliriz.

Benim için en önemli ders; İstanbul'un kültür tarihinin her döneminin değerli olduğudur. Antik dönem olsun, Bizans dönemi olsun, Pagan dönemi olsun ya da Osmanlı olsun hepsi bu şehri özel kılan ve bugünü özelleştiren dönemler. Hatta Skarlatos kitabının başında İstanbul'u bitmeyen bir karnavala benzetiyor. "İstanbul sokağına çıkınca kostümler, insan manzaraları, konuşulan diller, mimari stiller o kadar karmakarışık ki ancak bir karnavala benzetebilirim" diyor. Bende Beyoğlu'na çıktığımda bugün öyle hissediyorum; sanki bir karnavalın içerisindeyim. Bu beni ne rahatsız ediyor ne de nostalji yapıyorum. Aklımdan sadece Skarlatos'un devamlılık üzerine düşünceleri geçiyor.

“

Bende Beyoğlu'na çıktığımda bugün öyle hissediyorum; sanki bir karnavalın içerisindeyim. Bu beni ne rahatsız ediyor ne de nostalji yapıyorum. Aklımdan sadece Skarlatos'un devamlılık üzerine düşünceleri geçiyor.

“

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başını düşündüğünüzde devamlılık tezi “milli tarih” yazarlarının pek hoşuna gitmiyordu. Hatta bazı önemli Yunan entelektüelleri Skarlatos’u romantik bir Türk dostu ya da bilinci, metodolojisi olmayan bir şarlatan olarak görüyorlardı. Dolayısıyla Skarlatos uzun bir dönem bir kenara atıldı.

‘MİLLİ TARİH’ YAZARLARI KOPUŞLARI VURGULUYOR’

Türk ve Yunan tarihçileri Skarlatos’a nasıl bakıyor?

Her şeyden önce hem Türkiye ve Yunanistan’da hem de başka balkan ülkelerinde tarih yazılırken ne yazık ki kopuşlar vurgulanmak isteniyor. Bu da Osmanlı’nın çöküşünden sonra milliyetçiliğin yükselmesiyle oluşmuş bir şey. “Milli tarih” yazarları kesinlikle bunu vurgulamayı seviyorlar. Ama Skarlatos hiç öyle değil. İstanbul’dan sonra Yunanistan’a gidip devlet memurluğu yapmasına rağmen devamlılık vurgusu yapıyor. Bunu özellikle Bizans’tan Osmanlı’ya geçişi anlatırken vurgulamak istiyor.

Dediğim gibi; 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başını düşündüğünüzde devamlılık tezi “milli tarih” yazarlarının pek hoşuna gitmiyordu. Hatta bazı önemli Yunan entelektüelleri Skarlatos’u romantik bir Türk dostu ya da bilinci, metodolojisi olmayan bir şarlatan olarak görüyorlardı. Dolayısıyla Skarlatos uzun bir dönem bir kenara atıldı. Ama son yirmi senedir özellikle Yunanistan’da daha akademik bir bakışla tekrardan değerlendirilmeye başlandı.

‘Türk dostu’ demişken dönemin Osmanlı Büyükelçisi Halil Bey’in Skarlatos ile ilgili padişaha yazdığı bir mektuptan bahsediliyor. Halil Bey’in mektubunun nasıl bir etkisi olmuştu?

Bahsetmeden önce çok değerli arkadaşım Melike Sümertaş’a buradan bir kez daha teşekkür ederim. Çünkü bu değerli bilgiyi onun yardımıyla bulduk. Halil Bey o zamanlar Atina’da Osmanlı Büyükelçisiydi. Ve Sultan Abdülmecit’e bizim kitabımızla ilgili bir referans mektubu gönderiyor. Kabaca, “şöyle bir yazar var, şöyle bir kitabı var. Bu kitap gerçekten değerli ve diğer Yunani tarihçiler gibi değil. Bu adam “İslami ummayı överek İstanbul’un

Bizans tarihini anlatıyor” diyor. Bu gerçekten çok enteresan ve değerli bir mektup. Mektuptan sonra Osmanlı arşivlerinde görüyoruz; Sultan’ın kendisi Skarlatos’a bir mecdiye vermiş ve tekrar aynı şekilde yazar olarak övülmüş.

Peki, kitap bu zamana kadar neden Türkçeye çevrilmemiş?

Gerçekten inanılmaz zor bir işten bahsettiğimizden dolayı. Şöyle açıklayayım; çevirdiğim birinci cilt 800 sayfa ve bunun gibi toplam 3 cilt var. Öte yandan Skarlatos’un hem konusu hem de dili çok zor ve karışık. O dönem balkan entelektüellerinin lingua fraca’si olarak kullandıkları Katharevusa Yunancası kullanıyor. Katharevusa Yunancası bizim Öz Türkçe gibi bir şey ama daha zor bir dil. Dili Antik Yunancaya daha yakın hale getirmek için Arnavutçadan, Slav dillerinden, İtalyancadan, Türkçeden ve Fransızcadan gelen kelimelerden temizlemişler. Tabi saçma sapan, yapay bir dil ortaya çıkmış. Anlayacağınız bugün konuştuğumuz Yunancayla pek ilgisi olmayan bir dil. Başka deyişle üniversite mezunu bir Yunan bu kitabın orijinalini alıp okumaya kalkarsa çok zorlanacaktır.

Bu zorluğun üstüne bir de Skarlatos’un kendine göre özelleştirdiği Katharevusa kelimeler var; bu kelimeler Katharevusanın mantığının aksine Osmanlıcadan, Farsçadan, İtalyancadan üreme birçok yeni kelime içeriyor. Yazar bu kelimeleri ilk kez kitabında kullanıyor. Hatta o dönemin İstanbul Rumcasından da bazı kelimeler kullanıyor. Çünkü boğazdaki Rum balıkçılardan bahsederken onların kullandığı argo kelimeleri kullanması gerek. Başka türlü onların örf ve adetlerini aktaramazdı. Dolayısıyla Katharevusa bilen herhangi bir akademisyenin de bu kitabı çevirmesi çok zor. Bu kitabı çevirmek için ne lazım? Çok sağlam bir Antik Yunanca, Katharevusa Yunancası, az Osmanlıca, Türkçe ve mut-

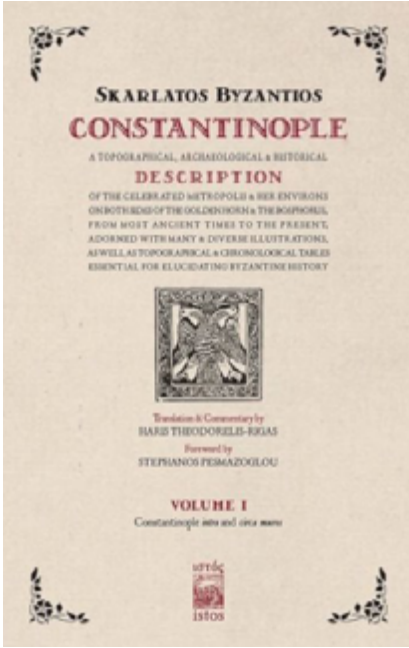
“

Katharevusa Yunancası bizim Öz Türkçe gibi bir şey ama daha zor bir dil. Dili Antik Yunancaya daha yakın hale getirmek için Arnavutçadan, Slav dillerinden, İtalyancadan, Türkçeden ve Fransızcadan gelen kelimelerden temizlemişler. Tabi saçma sapan, yapay bir dil ortaya çıkmış. Anlayacağınız bugün konuştuğumuz Yunancayla pek ilgisi olmayan bir dil.

laka İstanbul'u bilmek lazım. İstanbul'u bilmekle de sadece tomografiden, mahalle isimlerinden bahsetmiyorum; İstanbulluların örf ve adetlerinden bahsediyorum, sosyal yaşamından bahsediyorum. Yoksa kitap anlaşılmaz bir hale geliyor. Bu nedenle çevirisiyle beraber kitaba uzun ve detaylı bir yorum kısmı ekledim. Her geçen isim, tarihi yer, siyasal bir hareket olsun hepsini açıklamaya çalıştım.

Kitapla ilgili beklentileriniz neler?

Şu an kitabın ikinci cildi üzerinde çalışıyorum; hedefim ikinci ve üçüncü cildi de tamamlamak. Kısaca ikinci ve üçüncü cildinden bahsetmek istiyorum; gelecek olan kitapların konuları daha enteresan. İlk cildin konusu Suriçi Bölgesiydi. Skarlatos, Suriçini diyakronik bir şekilde anlatıyor, kronolojik gitmiyor. Tomografisine göre anlattığından Suriçi bölgeyi gezerken kitabı alıp hem Bizans hem Osmanlı tarihini görebiliyorsunuz. İkinci cildinde ise Skarlatos Sur dışı bölgeyi anlatıyor; yani o zamanki Pera, boğaz, adalar ve karşı taraf. Üçüncü cilt aralarında bence en enteresan olanı; Bizans'ta ve Osmanlı'da örf ve adetler, kurumlar, alışkanlıklar, sosyal tarih anlatılıyor. Umuyorum 5 yıl içinde her üç ciltte elimizde olacak. Elimizde olması için elimden geleni yapıyorum. Okuyucu Skarlatos'u daha rahat okuyabilsin bu zenginliğe ulaşabilsin istiyorum.

Constantinople, Skarlatos Byzantios, Çev.: Haris Theodoridis Rigas, İstos Yayınları, 2019.

ETKİNLİK

PILLI BEBEK

11 Ekim 2019
 Saat: 22:00
 KadıköySahne,
 İstanbul

**AŞK
GEÇMİŞİM**

15 Ekin 2019
 Saat: 20:30
 UNIQ Hall,
 İstanbul

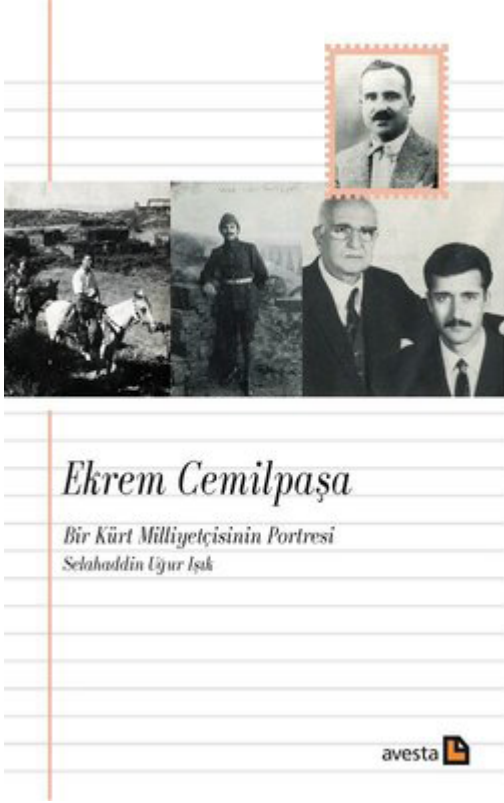
**SERTAB'IN
MÜZİKALİ**

16 Ekim 2019
 Saat: 21:00
 Zorlu PSM,
 İstanbul

**BILLIE
MARTEN**

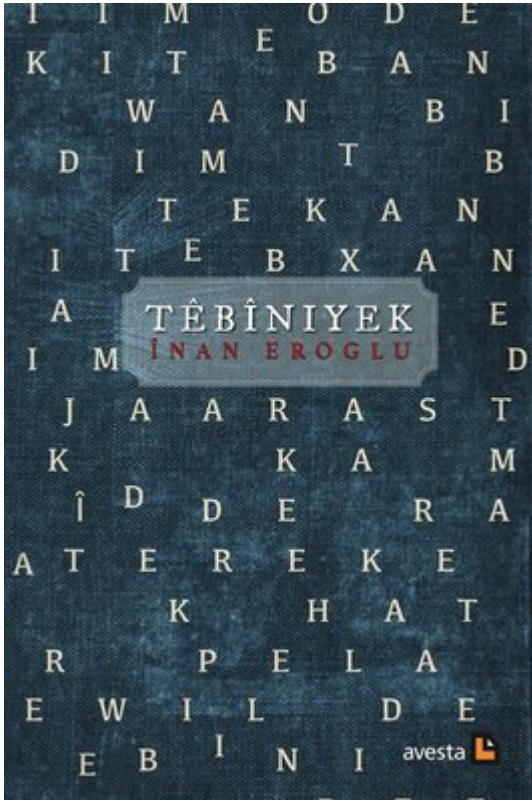
31 Ekim 2019
 Saat: 21:30
 Babylon,
 İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Ekrem Cemil Paşa Bir Kürt Milliyetçisinin Portresi

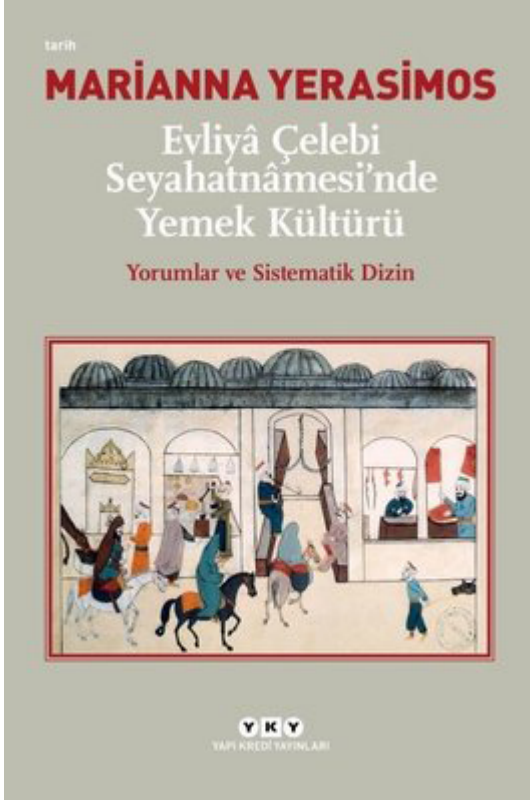
Yazar: Selahaddin Uğur Işık
Yayınevi: Avesta Yayınları
Sayfa Sayısı : 376

Tebiniyek

Yazar: İnan Eroğlu
Yayınevi: Avesta Yayınları
Sayfa Sayısı: 112

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

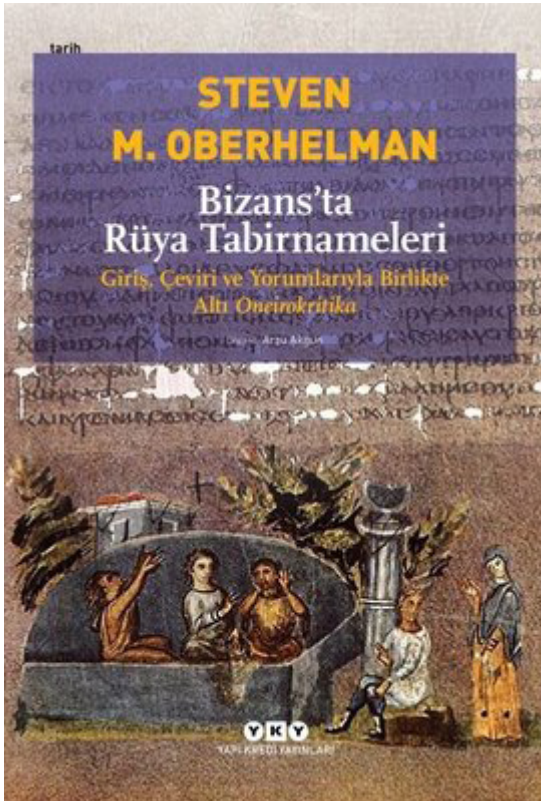

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü

Yazar: Marianna Yerasimos

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı : 440

Bizans'ta Rüya Tabirnameleri

Yazar: Steven M. Oberhelman

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı: 240

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Rüya Şehirler: Dünyayı Şekil- lendiren Yedi Tasarım Fikri

Yazar: Wade Graham

Yayınevi: Koç Üniversitesi Yayınları

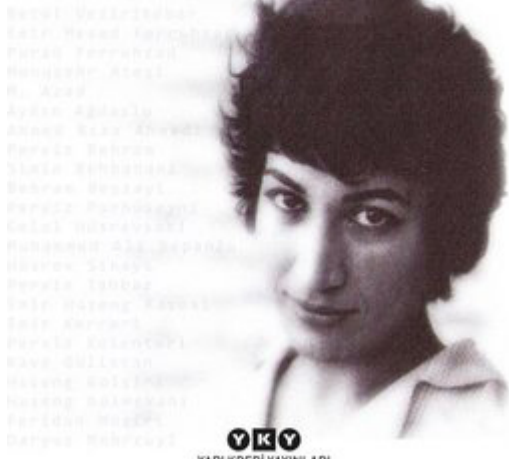
Sayfa Sayısı : 296

Nasser Saffarian

Ah Ayetleri

“Furuğ Ferruhzad
Hakkında Söylenmemiş Sözler”

Cevirenler
Derya Önder - Makbule Aras Eivazi

Ah Ayetleri-Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler

Yazar: Nasser Saffarian

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

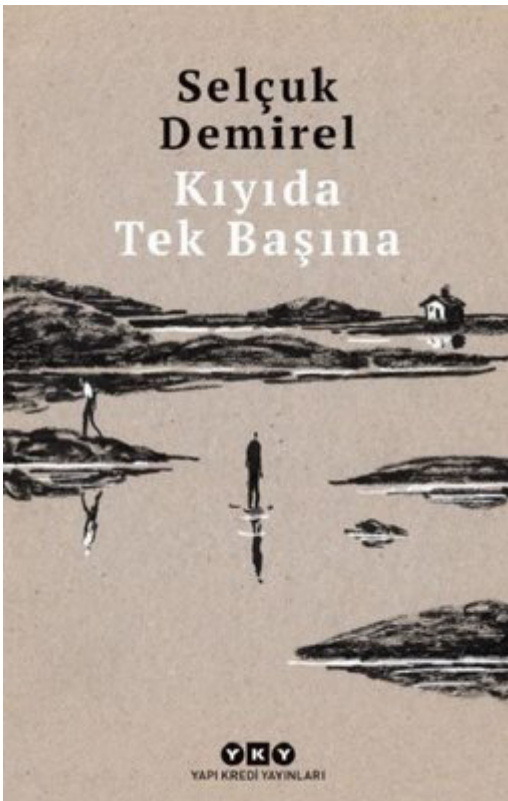
Sayfa Sayısı: 240

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Modern Ortadoğu'da Zorunlu Göç ve Mülksüzleştirme

Yazar: Dawn Chatty
Yayınevi: Koyu Siyah
Sayfa Sayısı : 342

Kıyıda Tek Başına

Yazar: Selçuk Demirel
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Sayfa Sayısı: 136

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

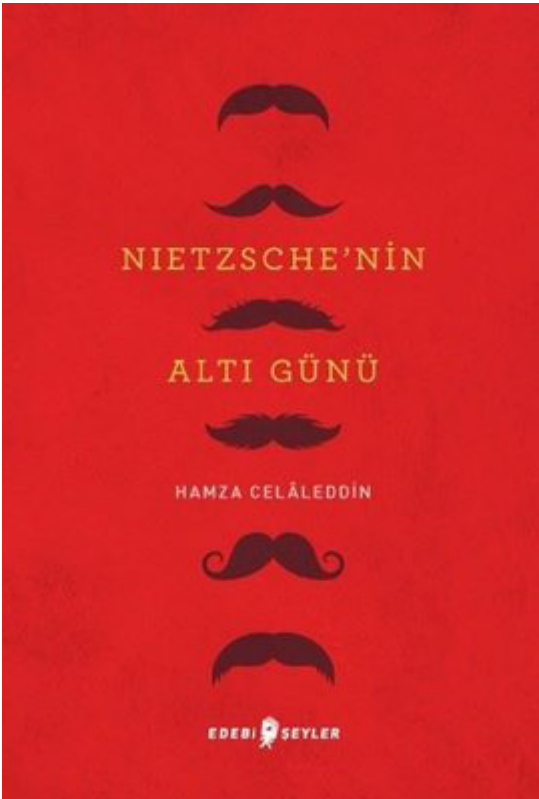

Devletsiz Bir Ulusun Sineması

Yazar: **Soner Sert**

Yayınevi: **Dipnot Yayınları**

Sayfa Sayısı : **192**

Nietzsche'nin Altı Günü

Yazar: **Hamza Celaledin**

Yayınevi: **Edebi Şeyler**

Sayfa Sayısı: **72**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Tutarsızlıklar

Yazar: **Marcus Steinweg**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı : 127

Sivil İtaatsizlik

Yazar: **Henry David Thoreau**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: 72

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Erkut Tokman

Lupoc

VEYAYINEVİ
Şiir

Lupoc

Yazar: Erkut Tokman
Yayınevi: **Ve Yayınevi**
Sayfa Sayısı : 56

ÖZEN B. DEMİR

Biyopolitika ve Queer

AIDS Krizi, Bağışıklık ve Ötesi

Biyopolitika ve Queer: Aids Krizi, Bağışıklık ve Ötesi

Yazar: **Özen B. Demir**
Yayınevi: **Nika Yayın**
Sayfa Sayısı: 720

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Amida'nın Sofrası-Yemekli Diyarbakır Tarihi

Yazar: Silva Özyerli

Yayınevi: Aras Yayıncılık

Sayfa Sayısı : 272

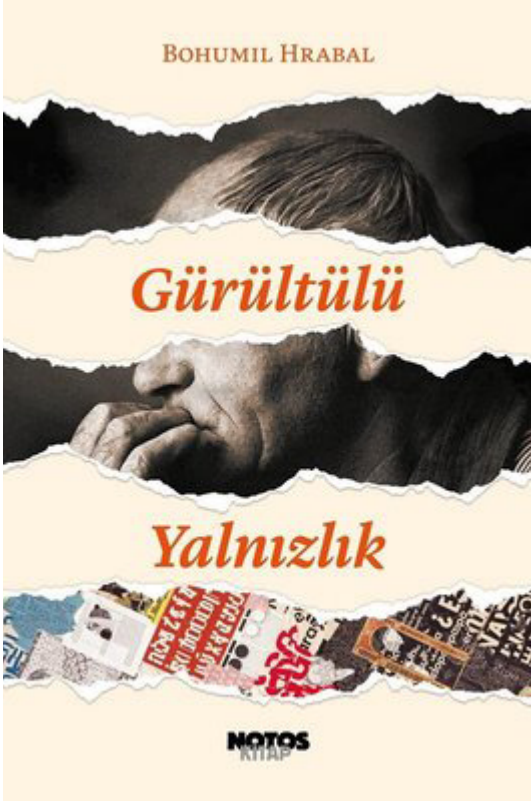
Memleket Meselesi-Kürt Sorunu Üzerine Yazılar

Yazar: Migirdiç Margosyan

Yayınevi: Aras Yayıncılık

Sayfa Sayısı: 176

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Gürültülü Yalnızlık

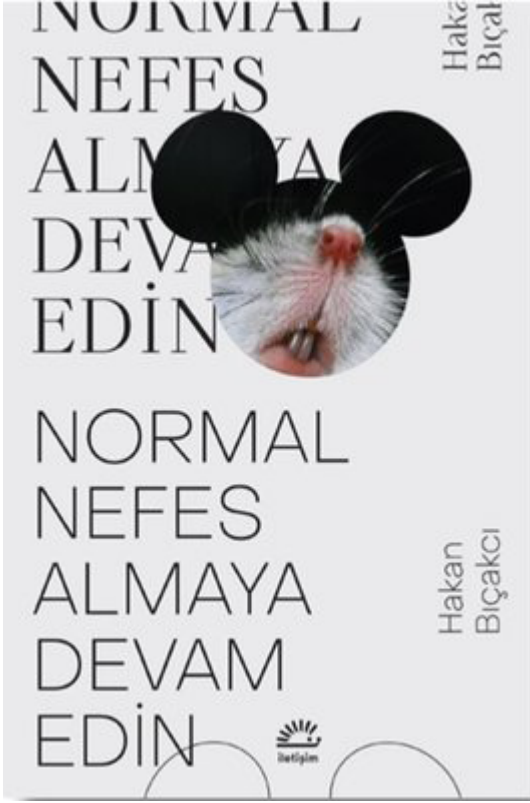
Yazar: Bohumil Hrabal
Yayınevi: Notos Kitap
Sayfa Sayısı : 118

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları

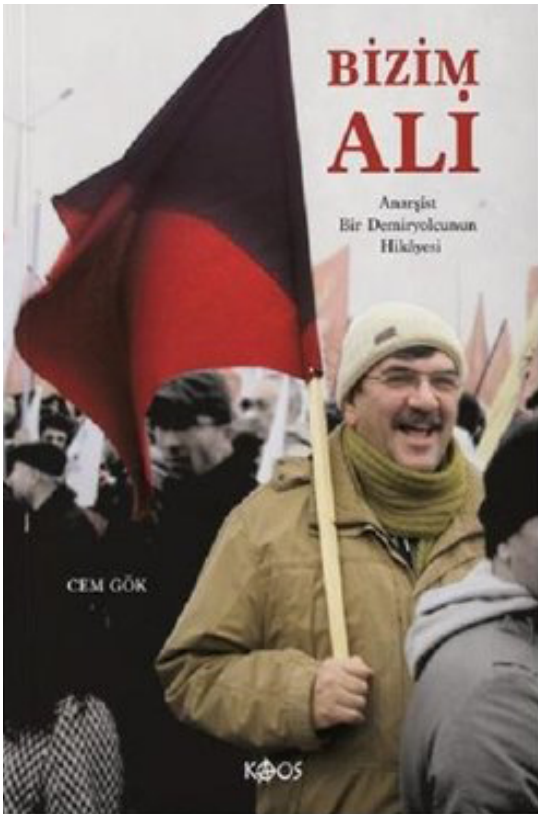
Yazar: Behiç Ak
Yayınevi: Güneşli Kitaplığı
Sayfa Sayısı: 164

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Normal Nefes Almaya Devam Edin

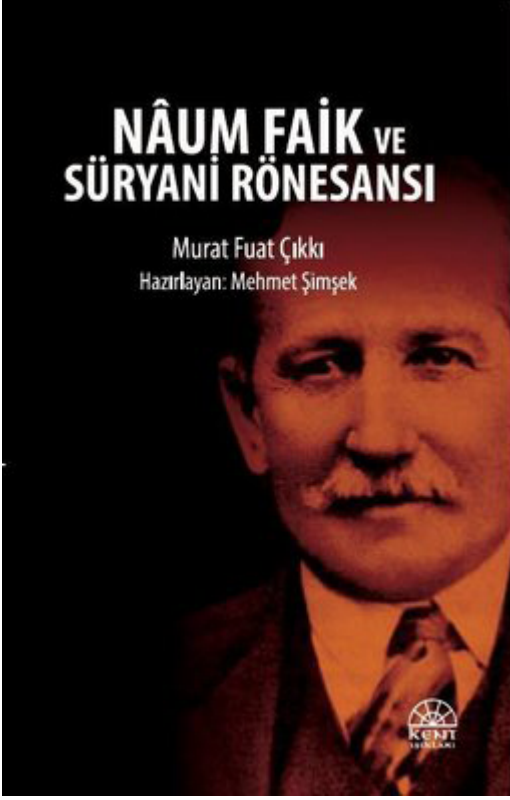
Yazar: **Hakan Bıçakçı**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı : 187

Bizim Ali-Anarşik Bir Demiryolcunun Hikayesi

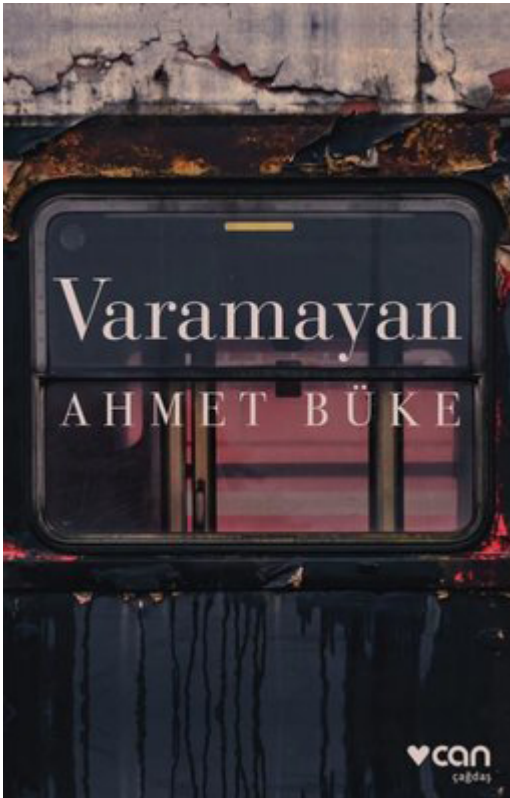
Yazar: **Cem Gök**
Yayınevi: **Kaos Yayınları**
Sayfa Sayısı: 240

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Nâum Faik ve Süryani Rönesansı

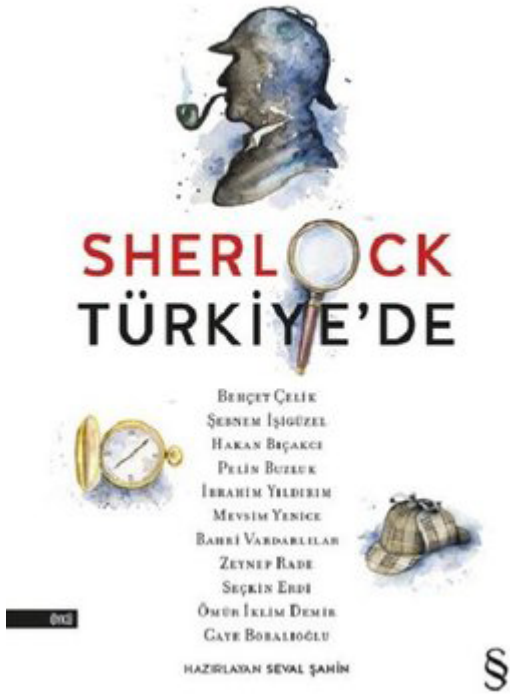
Yazar: Murat Fuat Çıkkı
Yayınevi: Kent Işıkları Yayınları
Sayfa Sayısı : 168

Varamayan

Yazar: Ahmet Büke
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 88

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

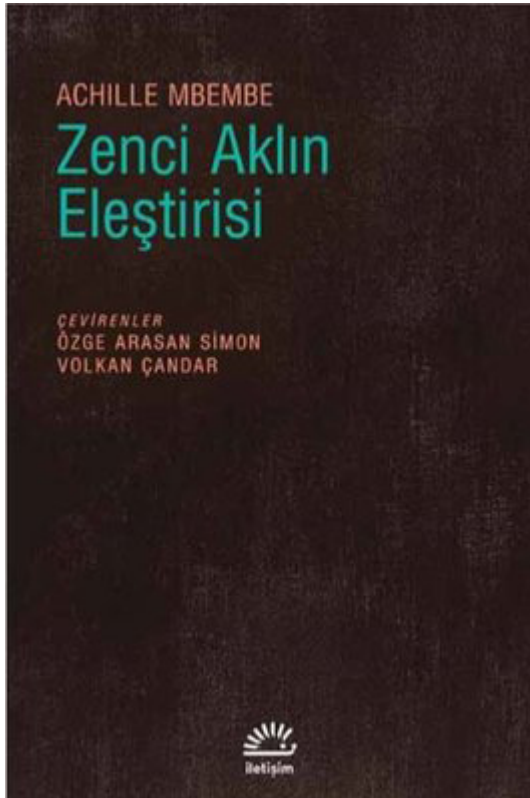

Sherlock Türkiye'de

Yazar: Kolektif

Yayınevi: Everest Yayınları

Sayfa Sayısı : 230

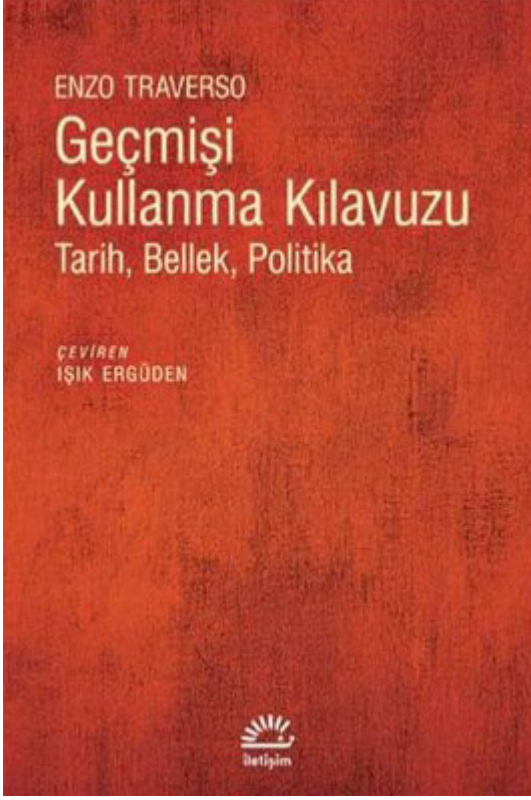
Zenci Aklın Eleştirisi

Yazar: Achille Mbembe

Yayınevi: İletişim Yayınları

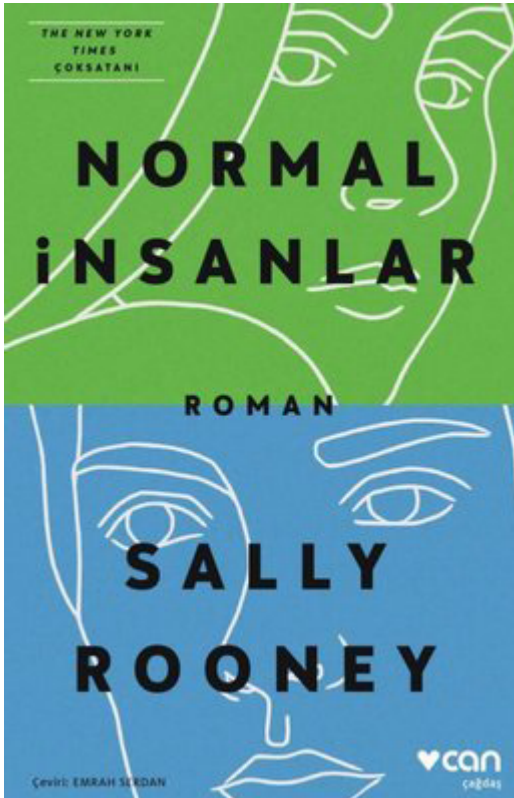
Sayfa Sayısı: 272

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Geçmişini Kullanma Kılavuzu- Tarih Bellek Politika

Yazar: Enzo Traverso
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı : 136

Normal İnsanlar

Yazar: Sally Rooney
Yayınevi: Can Yayınları
Sayfa Sayısı: 264

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT****1. Bir İdam Mahkumunun Son Günü**

Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

2. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki Yayınları

3. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

4. İnsan Nedir?

Mark Twain, Dedalus Kitap

5. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

6. Beyaz Zambaklar Ülkesinde

Grigory Petrov, Karbon Kitaplar

7. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

8. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

9. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

10. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

11. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

12. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. Pia Mater

Serkan Karaismailoğlu, Elma Yayınevi

14. Camdaki Kız

Gülseren Budayıcıoğlu, Doğan Kitap

15. 1984

George Orwell, Can Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

- 1. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?
Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler**
İlber Ortaylı, Kronik Kitap
- 2. Şehvetiye Tarikatı**
İsmail Saymaz, İletişim Yayınları
- 3. Momo**
Michael Ende, Pegasus Yayınları
- 4. Tüfek, Mikrop ve Çelik**
Jared Diamond, Pegasus Yayınları
- 5. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde**
Aidin Şalih, Yitik Şifa
- 6. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens**
Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap
- 7. Bırak ve Rahatla**
Adem Güneş, Timaş Yayınları
- 8. Ekonominin Temelleri Kavramlar ve Kurumlar**
Mahfi Eğilmez, REMzi Kitabevi
- 9. İyi Hissetmek**
Dr. David Burns, Psikonet Yayınları
- 10. Bağırmayan Anneler**
Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap
- 11. Metastaz**
Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi
- 12. Mükemmel Annenin El Kitabı**
Şeyma Çekici, Cezve Kitap
- 13. Kadın Beyni Erkek Beyni**
Serkan Karaismailoğlu, Elma Yayınevi
- 14. Beyinde Ararken Bağırsakta Buldum**
Serkan Karaismailoğlu, Elma Yayınevi
- 15. Değişen Beynim**
Sinan Canan, Tuti Kitap

